

Den menneskelige påvirkning af at være juridisk faderløs

En afdækning udarbejdet for
Børne- og Socialministeriet
i samarbejde med Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen.

Jacob Lindholm den 17.04.2017

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Baggrund	4
Metode	5
Beskrivelse af interview-personerne	8
Beskrivelse af fagpersonerne	9
Samfundets holdning	10
Opvækstproblemer	14
Problemer i voksenlivet	18
Påvirkning af den nærmeste familie	21
Vedrørende behovet for en indsats	23
Diskussion	27
Konklusion	28
Erfaringer fra andre målrettede behandlingsindsatser i Grønland	28
Forslag til indsats	30
Afslutning	33
Referencer	34
Bilag	
Bilag 1	Kommissorium for afdækningen
Bilag 2	Information om undersøgelsen
Bilag 3	Samtykkeerklæring
Bilag 4	Semistruktureret interview af fagperson
Bilag 5	Semistruktureret interview af juridisk faderløse
Bilag 6	Notat fra Børne- og Socialministeriet om antallet af juridisk faderløse personer

Indledning

Denne afdækning er udført for det danske Børne- og Socialministerium i samarbejde med det grønlandske Departement for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen.

Baggrunden for afdækningen er en opfordring i betænkningen over lovforslaget om de juridisk faderløse, hvoraf det fremgår:

"Samtidig vil udvalget opfordre regeringen til et samarbejde med Naalakkersuisut om en fremadrettet indsats for de juridisk faderløse, der måtte have behov for bearbejdning af spørgsmål, der er knyttet til det at være juridisk faderløs, og en afdækning af den menneskelige påvirkning af at være juridisk faderløs."

Det fulde kommissorium for afdækningen fremgår af bilag 1. Af kommissoriet fremgår at:

"Afdækningen skal munde ud i en redegørelse for den menneskelige påvirkning af at være juridisk faderløs samt forslag til tilrettelæggelsen af en indsats for de juridisk faderløse, der måtte have behov for bearbejdning af spørgsmål, der er knyttet til det at være juridisk faderløs."

Afdækningen er opbygget således, at punkter fra kommissoriet, der er tæt knyttede, er samlet i samme afsnit under en titel, valgt af forfatteren. Punkterne fremgår som undertitel med *kursiv* under hvert afsnit.

Det er fra Børne- og Socialministeriet præciseret, at denne afdækning kun skal vedrøre de juridisk faderløse, der er bosiddende i Grønland.

Af hensyn til læserens forståelse af emnet er der først en kort beskrivelse af den historiske og juridiske baggrund.

Baggrund

Baggrunden for denne afdækning er den *forskel i retsstilling*, der tidligere var i Danmark og Grønland, for børn født uden for ægteskab. I perioden fra 1914, indtil børneloven trådte i kraft i Grønland, var det ikke muligt at fastslå faderskabet til børn født uden for ægteskab. For Vestgrønland skete dette i 1963 og for Nord- og Østgrønland i 1974. Der var således ikke hjemmel i loven til at fastslå en faderskabsforpligtelse, med de økonomiske og juridiske følger dette havde for børnene og deres mor.¹

Efter ønske fra Grønlandsk side, fik juridisk faderløse (eller deres mor eller efterkommere) per 1. juni 2014 ret til at anlægge faderskabssag. De fik således mulighed for at få fastslået, hvem deres far er - med ret til at arve (hvis ikke dødsboet er afsluttet) og ret til at tage faderens efternavn.

Som det fremgår af betænkningen for lovforslaget, er der en erkendelse af, at juridisk faderløse også kan have behov for en indsats rettet mod *de menneskelige påvirkninger*, der kan have været ved at være opvokset uden en far.

I forordet til Anne Sofie Hardenbergs bog "Kampen for en far" skriver mangeårig kulturskribent og chefredaktør, Jørgen Fleischer:

"Faderløse børn var ikke noget nyt i det grønlandske samfund. Under fangertiden omkom mange mænd på havet. At bedsteforældrene opdrog børnebørnene var ikke heller ikke nyt. Tidligere, da tre generationer boede i samme hus med bare et enkelt rum, havde bedsteforældrene stor betydning som opdragere. Og dengang blev faderløse børn ikke mobbet af kammeraterne. Barnet kunne ikke gøre for, at faderen var død."

*"I opbygningens år efter krigen kom mange unge danske mænd til Grønland, og der opstod sød musik mellem dem og de unge grønlandske piger. Under kultursammenstødet skete det ofte, at sådanne forhold gik i stykker, og den grønlandske pige sad alene tilbage med det fælles barn, som ofte blev opdraget af bedsteforældrene."*²

Forholdet mellem grønlændere og danskere har været - og er - præget af kolonitiden, og den har derfor også betydning for den menneskelige påvirkning ved at være juridisk faderløs. Som anført i Historisk udredning om retsstillingen for børn født uden for ægteskab i Grønland 1914-1974:

"Grønland var indtil 1953 en dansk koloni, som blev styret administrativt fra København først af den Kongelige Grønlandske Handel, siden af Grønlands Styrelse. I Grønland fandtes der to forskellige retssystemer for hhv. danske og grønlandske indbyggere; mens den førstnævnte blev nedfældet i instrukser mv., bestod den sidste frem til 1950'erne hovedsageligt af sædvaneret."^{1 side 6}

...

"I kolonitiden betragtede Danmark grønlænderne som umodne og på et lavere kulturelt stade,"^{1 side 7}

Metode

”Afdækningen foretages af personer med en relevant faglig indsigt i psykologiske forhold og med viden om samfundsmæssige og sociale forhold i Grønland.

Afdækningen skal bygge på fagpersonernes generelle viden og erfaring suppleret med interviews med juridisk faderløse og eventuelt med andre fagpersoner, der har beskæftiget sig med juridiske faderløse. I afdækningen bør endvidere indgå resultaterne af de undersøgelser m.v., som Grønlands Forsøningskommission har foretaget”.

Som det fremgår af kommissoriet skal denne afdækning beskrive et særdeles komplekst felt. De juridisk faderløse er en stor og sammensat gruppe, og betydningen af at være juridisk faderløs er svær at adskille fra alle de andre påvirkninger, de enkelte mennesker har i deres opvækst og voksenliv. Dertil kommer de historiske, kulturelle og samfundsmæssige vilkår, som danner baggrunden for fænomenet ”juridisk faderløse”.

Mange grønlændere har personlige oplevelser om emnet, juridisk faderløse, og det vækker stærke følelser. Alle deltagere, inklusive fagpersoner og undersøgeren, vil således være påvirket af forudindtagede holdninger og meninger. Der er fordele og ulemper ved, at undersøgeren er en del af den kontekst, som skal beskrives. Undersøgeren kan ikke være uafhængig. Omvendt er det en forudsætning for at beskrive komplekse kulturelle, psykologiske og samfundsfaglige forhold, at man har et indgående kendskab hertil. Kommissoriet for afdækningen har taget højde for dette og lagt op til, at den skal foretages af fagpersoner med kendskab til Grønlandske forhold – med inddragelse af deres *”generelle viden og erfaring”*. Metodemæssigt giver det udfordringer i forhold til objektivitet. Teoretisk kunne man have brugt en udefrakommende ”objektiv” undersøger. Vedkommende skulle i så fald komme fra et tredje land, hvilket ville give andre problemer, herunder en betydelig forlængelse og fordyrelse af afdækningen.

Undersøgelsens design er et *kvalitativt studie*. Kvalitative studier er anvendelige, når der skal undersøges områder, som tidligere er sparsomt beskrevet, eller hvis man forsøger at beskrive komplekse årsagssammenhænge. Modsat *kvantitative studier* kan der således ikke beskrives præcise tal eller procentandele for, hvor stor påvirkning en given faktor har. Fordelen ved et kvalitativt studie er at skabe en syntese af komplekse årsagssammenhænge. Af hensyn til interviewpersonerne gives ikke eksempler fra enkeltpersoners oplevelser. Ligeledes afstås fra at bruge kvantitative beskrivelser som *ingen* og *alle*. Ved fænomener, der gælder alle skrives i stedet: ”De fleste”, og ved fænomener, der skulle gælde én person skrives: ”Enkelte”.

Afdækningen er en retrospektiv undersøgelse med de muligheder for fortolkninger, det giver. Debatten om problemerne ved at være juridisk faderløs er først dukket op de senere år. For de flestes vedkommende er det først relativt sent i voksenlivet, at de har fået verbaliseret de menneskelige, juridiske og kulturelle betydninger, det kan have haft. I et narrativt perspektiv bliver den aktuelle debat – og denne undersøgelse i sig selv – en påvirkning af, hvordan den enkelte opfatter sin identitetsudvikling som barn.

Afdækningen bygger på informationer, som er indsamlet fra skrevet materialet, interviews af fagpersoner og interviews af juridisk faderløse. For at systematisere indsamlingen af oplysninger er der i forvejen lavet skabeloner for interviews. Dertil er der ved hvert interview åbnet muligheder for at bringe oplysninger frem, som undersøgeren ikke kunne forudsige kunne være relevante.

”Juridisk faderløse” er defineret ved at være født i Grønland uden for ægteskab *før* 1. juni 1963 for Vestgrønland – og for Nord- og Østgrønland *før* 1. juli 1974.

Det er ikke muligt at udvælge interviewpersoner, så alle grupper er repræsenteret. Af ressourcemæssige hensyn er det besluttet at interviewe 10-20 juridisk faderløse. Interviewpersonerne er rekrutteret via de borgermøder Departementet og Ministeriet har afholdt i Nuuk og Ilulissat. Dertil har der været en annonce i avisen, Sermitsiaq. Enkelte deltagere er rekrutteret ved, at de havde hørt om afdækningen fra andre. Det var i forvejen besluttet, at hvis der skulle komme flere en 20 henvendelser, ville man interviewe dem, der henvendte sig først. Skulle der komme færre henvendelser, ville man rekruttere interviewpersoner fra Facebooksiden for juridisk faderløse. Dette blev der ikke behov for. Det var ønsket, at der om muligt var deltagere fra forskellige dele af Grønland. Dette har betydning pga. de betydelige demografiske forskelle i Grønland og fordi geografiske forhold har betydning for, hvordan en evt. indsats kan tilrettelægges. Se venligst beskrivelsen af interviewpersonerne.

Rekrutteringen giver selektionsbias. Det må antages at være personer, som i højere grad oplever en påvirkning ved at være juridisk faderløse, som henvender sig til denne form for undersøgelse.

Interviews med personer bosiddende uden for Nuuk skulle foretages over Skype eller telefon afhængigt af, hvad der er muligt for deltagerne. Undersøgeren taler kun dansk, så der var mulighed for, at samtalerne kunne tolkes af en uddannet tolk og oversætter med stor erfaring fra arbejde i sundhedsvæsenet, herunder psykiatrien.

De juridiske faderløse blev før interviewet informeret om afdækningens formål mundtligt og skriftligt. De underskrev en samtykkeerklæring, se bilag 4. For de interviewpersoner, der boede uden for Nuuk, var det praktisk vanskeligt at sende kopi af den underskrevne samtykke-erklæring, hvorfor det aftaltes at undlade dette. Ingen personlige oplysninger blev videregivet i afdækningen, så de kunne henføres til enkeltpersoner.

Kommissoriet lægger op til, at afdækningen skal inddrage resultaterne af de undersøgelser, Grønlands Forsoningskommission har foretaget. Der har derfor været kontakt med sekretariatschef, Steen Jeppson. Forsoningskommissionen meldte tilbage, at den ikke kunne bidrage til afdækningen, da dens undersøgelser vedrørende juridisk faderløse ikke var færdiggjort og analyseret.

Fagpersonerne er udvalgt på baggrund af forfatterens faglige netværk og anbefalinger fra Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen. Udvælgelsen af fagpersoner og interviewpersoner (juridisk faderløse) kan ikke ske uden bias. Som anført udgør de juridisk faderløse en så stor andel af befolkningen, at meget få personer i Grønland kan udtale sig om emnet uden at inddrage personlige erfaringer med emnet. Fagpersonerne er udvalgt ud fra deres faglige baggrund og kendskab til det grønlandske samfund.

To tidligere centrale personer i Foreningen af Juridisk Faderløse, Tida Ravn og Anne Sofie Hardenberg, er medtaget som fagpersoner. De juridisk faderløse er både ”genstand” for undersøgelsen og en *interessent* i forhold til dens konklusion. Dette forhold kan ikke adskilles. Tida Ravn og Anne Sofie Hardenberg har en stor viden om området og en undersøgelse uden inddragelse af dem ville være ufuldstændig. For at skabe en gennemsigtighed er fagpersonernes baggrund beskrevet i et særskilt afsnit.

Som det fremgår af kommissoriet har undersøgeren skullet trække på egne erfaringer til denne afdækning. Der er grund til at tro, at undersøgerens person i sig selv kan have en betydning for, hvad der kommer frem i de enkelte interviews. Det er derfor relevant at give en kort beskrivelse af undersøgeren:

Jacob Lindholm er en 44-årig mand af danske forældre. Han er født i Danmark og boede i Grønland med sine forældre fra, han var tre år til han var ti år. Jacob Lindholm flyttede tilbage til Grønland som 28-årig efter endt lægeuddannelse. Han arbejdede som læge i Nuuk i 5½ år på lægeklinikken og Dronning Ingrid's Hospital fra 2002-07, hvor han tog speciallægeuddannelsen, almen medicin. Fra 2007 til 2014 boede Jacob Lindholm i Danmark, hvor han specialiserede sig i psykiatri. I den periode bevarede han og familien kontakten til Grønland, og han arbejdede blandt andet som vikar på psykiatrisk afdeling i Nuuk og foretog en psykologisk autopsi i Tasiilaq af syv selvmord. Fra efteråret 2014 til december 2016 var Jacob Lindholm ledende overlæge for psykiatrien i Grønland. Fra januar 2017 har Jacob Lindholm arbejdet som selvstændig, og har taget korte vikariater som overlæge ved psykiatrien i Grønland. Han er forsat bosiddende i Nuuk. Jacob Lindholm har en grønlandsk kone, som har en dansk far og grønlandsk mor. Dette har øget hans forståelse for den grønlandske kultur og udvidet hans netværk. Jacob har som de fleste i Grønland, juridisk faderløse i sin familie og omgangskreds.

Det må antages, at det har haft en betydning i nogle interviews, at Jacob Lindholm er en dansk mand. Der kan være kulturelle barrierer i det grønlandske samfund mellem danskere og grønlandskere. Disse kan have betydning for, hvem der har valgt at stille op til interviews. Det kan også have haft betydning for, hvad interviewpersonerne har valgt at have fokus på i samtalerne.

Afdækningens sidste afsnit skal handle om forslag til evt. indsatser for de juridisk faderløse. For at kvalificere disse forslag, er der indhentet erfaringer fra to aktuelle tematiserede behandlingsindsatser under Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen:

- 1) Rejseholdet – behandling af voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen og
- 2) Alliaq - et tilbud til mænd og kvinder, der har volds- og aggressionsproblemer i forhold til deres partner.

Beskrivelse af interview-personerne

Der blev rekrutteret 17 juridisk faderløse til interview. Alle gennemførte interviewet. Dertil henvendte yderligere 4 sig efter dataindsamlingen var afsluttet, hvorfor de ikke blev medtaget i afdækningen. Antallet er passende i forhold til målsætningen om at interviewe 10-20 juridisk faderløse.

En enkelt deltager var født efter 1963 i Sydgrønland, men havde ikke fået stadfæstet, hvem hans far var, hvorfor vedkommende insisterede på at deltage. Dette blev accepteret, og de temaer vedkommende beskrev afveg ikke fra de øvrige deltagers beskrivelser.

Aldersspredningen var 45-67 år. Median 57 år.

15 deltagere blev rekrutteret via borgermøderne i Nuuk og Ilulissat, som blev afholdt til oplysning om de juridisk faderløses nye rettigheder for at rejse faderskabssag. De resterende to havde hørt om undersøgelsen fra anden side. Af de 4, som henvendte sig efter dataindsamlingen, havde 3 hørt om undersøgelsen til borgermøder. Én person henvendte sig på baggrund af annoncen i avisen Sermitsiaq. Begrundelsen for det sparsomme respons på annoncen er mest sandsynligt, at den var for lille og for let at overse. Undersøgeren måtte lede avisen igennem to gange for at finde den.

Kønsfordelingen var 11 kvinder/6 mænd. 10 interviewpersoner boede i Nuuk, 5 i andre byer. 2 boede i bygd. Denne fordeling forklares ved, at rekrutteringen primært foregik via borgermøder i de to byer. Ser man på interviewpersonernes opvækst er spredningen betydeligt bedre med repræsentation af hele Grønland – nord, syd, øst og vest. Dette afspejler den store mobilitet i den grønlandske befolkning med flytning fra bygd til by og fra byer til Nuuk. Kun 3 var opvokset i Nuuk. 13 var primært opvokset i bygd. Samlet vurderes den geografiske fordeling at være tilstrækkelig repræsentativ.

Alle interviewpersonerne havde mødre, der var født i Grønland. 16 havde biologiske fædre fra Danmark – 1 fra Grønland. De fleste har haft intet eller meget sparsomt kendskab til deres far. 10 opfattede sig selv som etniske grønlandere. 7 opfattede sig som en blanding mellem dansk og grønlandsk – eller var i tvivl om egen etnicitet.

Interviewpersonerne, der var bosiddende uden for Nuuk havde ikke mulighed for samtale over televideo, pga. manglende IT og dårlig/dyr internetforbindelse. Interviews med de 7 foregik derfor per telefon.

De fleste var dobbeltsprogede (dansk/grønlandsk). 4 ønskede tolkning til interviewet. De juridisk faderløse er fra de generationer, hvor myndighederne prioriterede, at børn i Grønland lærte dansk. Dertil må antages, at der er selektionsbias ved fremmødet til borgermødet og interviewundersøgelsen. Nogle primært grønlandsktalende har måske holdt sig fra både borgermødet og undersøgelsen pga. sprogbarrieren (der var annonceret med, at der ville være tolkning på borgermødet). Endelig kunne antages, at der er en selektion i forhold til uddannelse og personlige ressourcer. Det må forventes, at der er en overvægt af ressourcestærke personer, som deltager i borgermøder og stiller op til interview-undersøgelser. Dobbeltsprogede har bedre uddannelsesmuligheder i Grønland, hvilket antages at have bidraget til overvægten af interviewpersoner, som har kunnet gennemføre interviewet på dansk.

Beskrivelse af fagpersonerne

Amalia Lyng Pedersen er født 1965 og opvokset i Sisimiut. Amalia har altid været engageret i samfundsmæssige forhold i Grønland. Uddannet psykolog. Amalia har erfaring fra arbejde i kommunale familiecentre og som ungepsykolog i psykiatrien. Siden 2010 har hun haft privat psykologpraksis i Nuuk. Amalia er forfatter til flere samtalebøger om tabubelagte emner såsom alkoholmisbrug, psykisk lidelse og anbringelse i anstalt. Hun foretog i 2015 en studierejse til Australien med fokus på narrativ praksis arbejde i relation til oprindelige folk. Amalias teoretiske tilgang tager udgangspunkt i den eksistentielle, psykodynamiske og systemetiske metode samt ud fra den narrative praksis.

Tida Ravn er juridisk faderløs. Hun var initiativtager og tidligere formand for foreningen af juridisk faderløse (nu opløst). Hun er mangeårig talskvinde for de juridisk faderløse og fortsat aktiv i Facebookgruppen for juridisk faderløse med aktuelt 309 medlemmer. Tida Ravn har gennem årene haft en tæt dialog med grønlandske politikere og har været i kontakt med mange juridisk faderløse. Hun er uddannet journalist og arbejder aktuelt i selvstændig virksomhed med formidling og kommunikation.

Finnur Eldevig har en færøsk far og en grønlandsk mor. Han er født på Færøerne og flyttede med sin familie til Sisimiut i Grønland, hvor han er opvokset. Finnur gik på gymnasiet i Aasiaat og tog herefter lægeuddannelsen i Danmark. Han har arbejdet som læge i Grønland i 10 år. Finnur har som læge og privatperson haft kontakt med mange juridisk faderløse, da det blev alment kendt, at han og hans familie havde hjulpet flere med at få kontakt til færøske fædre.

Anne Sofie Hardenberg er forfatter til bogen: "Kampen for en far". Med i bestyrelsen i foreningen "Ataataqangitsut Kattuffiat". Forfatter til "Opskrifter" en kogebog om grønlandske råvarer. Madambassadør i Ny Nordisk Mad for Grønland under Nordisk Råd. Som en offentlig person, der har været med til at skabe debat om emnet, har Anne Sofie været i kontakt med mange juridisk faderløse.

Ellen Magnussen er fra 1968. Hun er født og opvokset i Grønland. Uddannet socialrådgiver. Mangeårig erfaring som sagsbehandler i daværende Nuup Kommunea i børne- og ungeafdelingen og arbejdsmarkedsforvaltningen. Ellen Magnussen kom til Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen (tidligere familiedirektoratet) i 2006. Hun er nu afdelingschef i familieafdelingen. Ellen Magnussen stod for etableringen og er fortsat ansvarlig for "Rejseholdet" – behandling af voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen.

Torben Weyhe er specialkonsulent ved departementet for familie, ligestilling, sociale anliggender og justitsvæsen. Torben Weyhe har stået for projektledelse af Alliaq, som er et tilbud til mænd og kvinder, der har volds- og aggressionsproblemer i forhold til deres partner.

Julie Edel Hardenberg er Cand. Phil i Kunstteori og Formidling. Julie Edel Hardenberg er født 1971 og opvokset i Nuuk hos sin grønlandske mor, bedsteforældre, onkler og mostre. Skolegang i en grønlandsk klasse. Etablerede første gang som 17-årig, på eget initiativ, kontakt til sin danske far. Definerer sin identitet ud fra sprog og kultur, ikke etnicitet. Arbejder som billedkunstner med temaer som identitet, kultur og sprog i et postkoloniale perspektiv. Er desuden optaget af temaer omkring mental kolonisering og kulturel assimilation samt socialiseringsstrukturer i Grønland. Er kendt for at have skabt et værk, bestående af en spændetroje syet af det grønlandske flag på ene side og med det danske på den anden, - et værk omkring dualisme, dilemmaer, splittelse, normer, frihed, tvang og valg.

Inuk Borup-Nielsen er født og opvokset i Grønland (født 1965). Hun flyttede fra Aasiaat til Nuuk som 18-årig. Inuk er uddannet lærer fra Ilinniarfissuaq i Nuuk og har arbejdet som lærer i Nuuk, hvorefter hun uddannede sig til psykolog. Som psykolog har Inuk arbejdet 7 år i PPR. Siden 2008 har Inuk arbejdet fra privat psykolog-klinik. Inuk har herunder været tilknyttet ”Rejseholdet for voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen”.

Johanne Banke Thorup er administrerende kredsdommer for Sermersooq kredsret. Hun er født og opvokset i Grønland. Johanne Banke Thorup var selv juridisk faderløs, men hun kendte i sin barndom den mand, som muligvis var hendes far. Gruppelederen for særlige civilret i kredsretten, har i samarbejde med Johanne Banke Thorup behandlet en del af de første juridisk faderløse-sager som blev rejst ved Sermersooq Kredsret.

Samfundets holdning

”Det grønlandske samfunds holdning til juridisk faderløse gennem tiden”.

”Hvordan det grønlandske samfund, herunder social- og sundhedsvæsenet, har behandlet og støttet de juridisk faderløse, der har haft problemer som følge af at være juridisk faderløse”.

Det grønlandske samfunds holdning og støtte til de juridisk faderløse - kan delvist beskrives på baggrund af skriftligt materiale og interview med fagpersoner, men er i øvrigt svær at operationalisere. Det er *den oplevelse*, de juridisk faderløse har haft, der bedst kan beskrives. For den menneskelige påvirkning har deres oplevelse formentlig også været af størst betydning.

Forfatterne bag *”Historisk udredning om retsstillingen for børn født uden for ægteskab i Grønland 1914-1974”* havde en række møder og samtaler med juridisk faderløse. De konkluderede, at: *”Reglerne skabte baggrunden for, at der var forskellig retsstatus og dermed basis for diskrimination, men det er først og fremmest de sociale reaktioner, der har givet problemer.”*¹ Det er med andre ord i interaktionen med vores medmennesker den største påvirkning sker.

Forfatterne har en anden pointe, som må holdes for øje i vores retrospektive vurdering af det grønlandske samfunds holdning til og behandling af de juridisk faderløse: *”Mange af fortællingerne udgør en samtidshistorie, der viser hvordan man i det grønlandske samfund opfattede og behandlede de ”uægte børn”. Tilsvarende problemer var et udbredt fænomen i de danske samfund i den pågældende periode.”*¹

Oplysninger fra interviewpersoner

De fleste interviewpersoner har oplevet sig ”anderledes” og stigmatiseret i mere eller mindre grad. Mange følte sig især i barndommen og tidlig ungdom ”udstødte” og generelt mødt med en nedladende holdning. Flere har beskrevet, at de som juridisk faderløse blev opfattet som generelt dårligere begavet end andre. Enkelte har fortalt, at de er blevet hånet eller grinet af, når de har taget uddannelse eller opnået succes på anden vis, da andre ikke forventede, at de ville kunne opnå noget som juridisk faderløse. Enkelte har beskrevet, at juridisk faderløse piger skulle have grønne sløjfer i håret, så man kunne kende dem.

De fleste har oplevet hele emnet som tabubelagt og behæftet med stor skam for dem selv og deres familier. Mange har derfor ikke kunnet tale om deres problemer, og flere har heller ikke kunnet tale med deres mor for at få oplysninger om deres far. Enkelte beskriver en sammenhæng mellem religiøsitet og stærke normer i det grønlandske samfund. De beskriver, at det tidligere i høj grad var forældrene, der skulle godkende, hvem man blev gift med. Sex og i særdeleshed sex uden for ægteskabet var tabubelagt og kunne bringe skam over familien. Kvinder som opsøgte de mange danske håndværkere, som kom til Grønland om sommeren, blev kaldt "barakpiger" og "havnepiger". Denne stigmatisering blev overført til børnene. Flere beskriver, at de havde en oplevelse af, at andre mente, de burde skamme sig over at være født uden for ægteskab.

De fleste beskriver, at der de sidste 20 år er sket en ændring, så der nu er mere åbenhed om emnet, men mange oplever stadig ikke, at de selv kan tale frit om deres juridiske faderløshed af bekymring for andres vurdering af dem. Se mere om dette i de næste afsnit.

Mange beskriver, at de har haft indre psykiske barrierer for at søge hjælp, og samtidig har de haft en oplevelse af at skulle klare sig selv. Det er således kun enkelte, der har prøvet at få hjælp til psykiske problemer på baggrund af deres juridiske faderløshed. I de tilfælde har de ikke kunnet få nogen form for hjælp. Enkelte oplyser, at de ikke har søgt hjælp, fordi de ikke har oplevet at have et behov for det. De fleste fortæller, at de først senere i voksenlivet er blevet opmærksomme på, at deres psykiske problemer kunne have en sammenhæng med deres juridiske faderløshed, hvilket også er en årsag til, at de ikke tidligere har søgt hjælp.

Mange har i deres tidlige voksenliv prøvet at få hjælp af offentlige myndigheder til at finde deres far, men de blev mødt med afvisning. Flere beskriver, at de også er stødt på problemer med at få oplysninger fra danske registre, hvilket har øget oplevelsen af, at være anderledes og mindre værd.

Oplysninger fra fagpersoner og andre kilder

Tida Ravn fortæller, at det i det grønlandske samfund var forbundet med stor skam og social afvisning at få børn udenfor ægteskab. Den efterfølgende diskrimination gik også ud over børnene. Tida Ravn fortæller, at mange børn blev gjort til sydebukke og dårligt behandlet alene fordi, de var født udenfor ægteskabet. Der er eksempler på, at præster nægtede juridisk faderløse adgang til kirken. Der er ligeledes eksempler på, at handelsforvaltere sørgede for afbrænding af nationaldragter og afklipning af hår på kvinder, som havde fået børn udenfor ægteskab. De familier, der havde mulighed for det, kunne sende den gravide kvinde væk og sørge for at få barnet placeret et andet sted, så det kunne holdes skjult, at hun havde været gravid udenfor ægteskab. Disse anbringelser uden efterfølgende kontrol fra myndighederne gav mulighed for, at børnene kunne vokse op under særdeles ringe sociale forhold, og der er eksempler på egentlige overgreb.

Det grønlandske samfunds holdning og behandling af juridiske faderløse har været stærkt påvirket af kristendommen og den danske sociallovgivning. Før kolonitiden var det naturligt, at hele familien tog sig af børnene. Efter indførelsen af kristendommen var det ugleset at få børn udenfor ægteskabet. Tida Ravn sammenligner holdningen med den holdning, der i Skandinavien var over for de såkaldte "tyskerbørn", som blev undfanget af en tysk far og skandinavisk mor under 2. verdenskrig.

Tida Ravn betoner, at det primært var det forhold, at de juridisk faderløse var født udenfor ægteskab, som førte til afvisning og stigmatisering fra det grønlandske samfund. I udgangspunktet var der lige dårlige behandling uanset, om faderen måtte være amerikansk, dansk eller grønlandsk. I de små samfund, hvor alle kendte alle og stort set vidste alt om alle, var det umuligt at gemme sig. Efter fødslen havde jordmoderen eller andre pligt til at underrette myndighederne om, at et barn var født udenfor ægteskab. Moderen blev herefter indkaldt og afhørt i retten om, hvem hun havde haft samleje med. Fokus var ikke at starte en faderskabssag for at bestemme faren, men fokus var at sikre økonomisk forsørgelse. Hvis moderen kunne/turde nævne navne på mænd, blev de indkaldt til retten forudsat, at de fortsat boede i byen. Retten havde lov til at spørge om to ting: Om manden havde haft samleje med den pågældende kvinde og, om han ønskede at betale bidrag. Tida Ravn kender eksempler på, at flere mænd kunne acceptere at betale bidrag, men at moderen kun fik fra den ene, (resten gik til statskassen).

For familien kunne det ofte give problemer med forsørgelsesgrundlaget, hvilket moderen kunne blive bebrejdet. Mange juridisk faderløse oplevede sig afvist og opfattet som et problem for familien pga. den økonomiske byrde. Afvisningen og stigmatiseringen fulgte børnene gennem hele deres barndom og op i voksenalderen.

Før lovændringen i 2014 var der ingen hjælp at hente i det grønlandske samfund for juridisk faderløse. Tida Ravn oplyser, at meget få overhovedet tænkte på at henvende sig med deres problemer. De færreste kunne sætte ord på, at de havde problemer, som var udløst af, at de var juridisk faderløse. De der henvendte sig pga. stærke symptomer eller sociale problemer, blev oftest afvist. Mange forsøgte at henvende sig ved socialvæsnet for at få hjælp til at opspore deres biologiske far, og man blev afvist. Ved henvendelse til sundhedsvæsnet pga. psykiske problemer, blev de juridisk faderløse mødt med opgiven. Problemet er, at der er få ressourcer i det grønlandske samfund til psykologbehandling og lignende.

Efter lovændringen i 2014 er der åbnet mulighed for at få hjælp til at rejse faderskabssag, men mange har fortalt Tida Ravn, at de har oplevet, at de selv skulle komme med alle oplysningerne om deres far. Der har ikke været mulighed for at få hjælp til at identificere den biologiske far. Det har været et problem for mange, at de har haft ganske få oplysninger om deres fars identitet. Dette skyldes dels, at farens identitet fra starten ikke er blevet stadfæstet. Dertil er oplysninger i nogle tilfælde gået tabt med Hans Hedtofts forlis i 1959.

Tida Ravn oplyser, at de juridisk faderløse altid har manglet en indgang til at få hjælp. De har manglet en dør.

Anne Sofie Hardenberg fortæller, at børn født uden for ægteskab tidligere blev betragtet med ligegyldighed – nærmest som ingenting. Hun mener, at de udefrakommende missionærer fra Hans Egedes tid med deres kirkelige moral har haft stor indflydelse på det grønlandske folks holdning til mange ting, herunder børn født uden for ægteskab. Det er hendes opfattelse, at denne holdning er ændret med tiden.

Anne Sofie Hardenberg fortæller, at mange juridisk faderløse er vant til at skulle klare sig selv og har lave forventninger til, at andre vil hjælpe dem. Dette kunne være en grund til at få henvender sig ved offentlige myndigheder for hjælp. Hun oplyser, at mange stadig oplever det som svært at få hjælp fra kredsretterne også efter den nye lov. Dertil er mange også stadig tynget af skam og bange for, hvordan de vil blive mødt af deres far og hans familie. De er bange for at blive beskyldt for at være i vejen og for at "ødelægge" deres fars nye familie.

Administrerende kredsdommer, Johanne Banke Thorup, husker fra sin barndom, at de juridiske faderløse og deres mødre ofte blev skubbet ud af fællesskabet. Det havde betydning socialt og psykologisk at være accepteret. I de små samfund var fællesskabet vigtig også af økonomiske årsager, da man blandt andet delte fangst med hinanden. Hun genkender oplevelserne fra flere af de historier, hun har hørt i forbindelse med faderskabssager ved kredsretten.

Ellen Magnussen, afdelingschef i departement for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen, kan fra sin barndom i 70'erne huske, at der generelt i det grønlandske samfund var en negativ holdning overfor de juridisk faderløse. De blev kaldt: "Uersagaq". Denne betegnelse har en stærkt nedsættende ladning. Ellen Magnussen husker, at mange blev mobbet for at være "uersakkat" (flertal). Ligeledes kunne voksne spørge uhæmmet og grænseoverskridende ind til børnenes herkomst. I datidens Grønland havde de traditionelle myndighedspersoner stor indflydelse (præsten, lægen, kærneren). Ellen Magnussen fortæller, at præsten fandt det problematisk at døbe børn, der var født udenfor ægteskab.

Psykolog Amalia Lyng Pedersen husker fra sin barndom og ungdom, at det for nogle var forbundet med skam at være "uægte barn" og at have et "uægte barn". Nogle blev udsat for drillerier og forskelsbehandling. Ordet "uersagaq" havde en tydelig nedladende betoning. Amalia opfatter ikke begrebet "uægte barn" som identisk med "juridisk faderløs"

Psykolog, Inuk Borup-Nielsen, fortæller, at spørgsmålet om juridisk faderløshed i mange år har været tabubelagt, og for de juridisk faderløse og deres familier har det i mange tilfælde været forbundet med stor skamfølelse. Inuk Borup-Nielsen husker fra sin barndom og ungdom, at der var remser, der skammede de kvinder ud, som havde samkvem med mænd udefra. Kvinderne blev kaldt: "Barakkippiiat" og "Havnepiiat" (barakpiger og havnepiger). Remserne handlede blandt andet om, at kvinderne ventede på mænd af forskellige nationaliteter. Holdningen til kvinderne blev ofte videreført til de børn, mange fik uden for ægteskab.

Problemerne blev først italesat, da de juridisk faderløse selv begyndte at stå frem i medierne.

Læge, Finnur Eldevig's færøske far måtte kæmpe for at få faderskab for Finnurs ældre søskende, som blev født i Sisimiut i 1967 og 1968 af deres grønlandske mor. Holdningen i samfundet var, at tilkaldte håndværkere skulle arbejde og ellers ikke blande sig med lokalbefolkningen. Præsten og andre myndighedspersoner i Sisimiut afviste muligheden for faderskab. Finnurs far tog derfor til Nuuk og fik foretræde for Landshøvdingen. Han nægtede at forlade stedet, før han havde fået tilkendt faderskabet!

Afdelingschef, Ellen Magnussen oplyser, at hun i sin karriere som socialrådgiver i kommunalt regi og indenfor departementet aldrig har mødt en borger, der har henvendt sig for at få hjælp på baggrund af at være juridisk faderløs. Som kommunal sagsbehandler har hun flere gange haft kontakt med borgere, der havde identitetsproblemer på baggrund af at være juridisk faderløs. Det kunne f.eks. give sig udtryk i, at de oplevede det problematisk at have et dansk udseende, men ikke kunne tale dansk og ikke opleve at have samme rødder i det grønlandske samfund som deres øvrige familie. I disse tilfælde var borgerens kontakt med kommunen primært i anledning af, at de var uden for arbejdsmarkedet og fokus var derfor på at få dem tilbage i arbejde, og man gik ikke nærmere ind i det psykologiske. Mange havde et alkoholmisbrug, hvilket gav mulighed for misbrugsbehandling. Sagen var også den, at det generelt i Grønland er svært at få hjælp til psykologiske problemer, hvorfor det ikke gav mening at gå dybere ind i dem, med mindre det drejede sig om misbrugsbehandling.

Psykolog, Amalia Lyng Pedersen har ikke i sin praksis oplevet ”juridisk faderløshed” som primær henvendelsesårsag, men de senere år har hun haft klienter, som er kommet af andre årsager, som har bragt emnet op i terapien.

Konklusion

Der er overensstemmelse mellem oplysningerne fra de interviewede juridisk faderløse og fagpersonerne. Holdningen til de juridisk faderløse og deres mor var tidligere præget af nedlædning, diskrimination, stigmatisering, tabuisering og eksklusion. Dette kom til udtryk i den måde myndighederne forvaltede lovgivningen på, og den måde de juridisk faderløse blev mødt på i lokalsamfundet. Denne holdning har i nogen grad ændret sig de seneste 10-20 år. Der har således været politisk og mediemæssig bevågenhed på området, men flere juridisk faderløse har fortalt, at de stadig møder den nedlædende og diskriminerende holdning i form af hånende kommentarer.

De interviewede juridisk faderløse og fagpersoner fortæller ligeledes samstemmende, at der ikke har været mulighed for støtte fra samfundet, herunder social- og sundhedsvæsenet. Mange juridisk faderløse forsøgte i deres tidlige voksenliv at få hjælp til at finde deres biologiske far, men de blev mødt med afvisning. Det er kun enkelte, som har prøvet at få hjælp til at bearbejde de psykiske problemer, de har haft som følge af at være juridisk faderløse. I disse tilfælde er de ligeledes blevet mødt med afvisning eller utilstrækkelig hjælp. Mange af de interviewede juridisk faderløse fortæller, at de ikke har forsøgt at få hjælp, da de ikke forventede at de ville få noget ud af det. Dette har skyldtes indre psykiske barrierer – herunder skamfølelse – og erkendelsen, at det i forvejen har været svært at få hjælp til psykiske problemer i det grønlandske samfund. De interviewede fagpersoner bekræfter denne antagelse.

Opvækstproblemer

”De typer af problemer, som juridisk faderløse kan have oplevet gennem deres opvækst i Grønland, f.eks. i forhold til identitetsudvikling”.

”Om juridisk faderløse gennem deres opvækst i Grønland har oplevet særlige problemer i forhold til andre børn, der er vokset op uden far”.

Oplysninger fra interviewpersoner

De fleste interviewpersoner har oplevet problemer i deres barndom som følge af, at de var juridisk faderløse. Mange har oplevet problemerne som belastende med stor påvirkning af deres identitetsudvikling. De fleste interviewpersoners barndom har været påvirket af, at deres moder var ung ved deres fødsel. I de fleste tilfælde havde moderen ikke tilstrækkelige økonomiske og personlige ressourcer til at varetage deres forsørgelse og opdragelse. Selvom flere interviewpersoner havde viden om, at de modtog økonomisk bidrag fra en mulig far via de offentlige myndigheder, måtte mange af deres mødre søge hjælp hos forældre eller andre for at kunne opfostre interviewpersonerne.

6 interviewpersoner boede det meste af deres barndom hos deres bedsteforældre (med eller uden moderen). 8 boede det meste af barndommen hos plejefamilier, hos adoptivfamilier eller på børnehjem. 9 beskrev, at de havde en dårlig og/eller sparsom kontakt til deres moder.

Interviewpersonerne blev under interviewet bedt om at beskrive deres barndom som grundlæggende god/tryk eller dårlig/præget af afvisning eller strukturløshed. 7 beskrev, at de havde en tryk barndom. 10 beskrev deres barndom som utryk, og at den var præget af afvisning med manglende kærlighed og omsorg eller direkte uforudsigelig og disorganiseret. Mange følte sig udstødte og afviste i egen familie. De oplevede ikke at få kram og omsorg, som andre børn. Flere fortalte, at de i familien blev sat til ekstra pligter og ekstra hårdt arbejde i forhold til andre børn. Holdningen fra de voksne var, at de skulle være taknemmelige for at have et sted at være, når de nu ingen far (og i praksis ofte heller ingen mor) havde. Enkelte beskrev, at de blev opfattet som en form for "kiffaq" (hushjælp). Enkelte oplyste, at de blev slået eller straffet med ikke at få noget at spise, hvis de ikke havde gjort deres pligter.

Enkelte oplyste at have været udsat for seksuelle overgreb af nærmeste omsorgspersoner. I de tilfælde oplevede interviewpersonerne, at der var en direkte sammenhæng mellem de seksuelle overgreb og det, at de var juridisk faderløse. Enkelte fortalte, at de i forbindelse med overgrebene direkte havde fået at vide, at de ikke var mere værd, fordi de ikke havde en far. Enkelte vurderede, at de blev voldtaget, fordi andre kunne se, at der ikke var nogen der beskyttede dem, fordi de ingen far havde.

De fleste interviewpersoner følte sig "anderledes" end andre børn, fordi de ingen far havde. De havde en grundlæggende følelse af skam, som de først som voksne kunne reflektere over og forklare ved omgivelsernes påvirkning. Mange blev først opmærksomme på, at de var anderledes, da de kom i skole og blev fortalt, at de ingen far havde. Mange havde ikke fået det at vide af deres mor/omsorgspersoner. Da de kom hjem og spurgte, var der mange som ikke kunne få svar – ofte ønskede moderen ikke at tale om deres biologiske far. De fleste interviewpersoner oplevede det som meget tabubelagt og flere fortalte, at de først på moderens dødsleje fik lidt at vide af hende. Enkelte fik først sparsomme oplysninger af andre familiemedlemmer eller bekendte efter deres mors død.

I skolen blev de fleste drillet i mere eller mindre grad med at de ingen fader havde. De fleste er blevet kaldt skældsord som: "Uersagaq", "Uersagarsuaq", "ataataqanngitsortsit", "uersagapajuk". Alle var de meget negativt ladede og med hentydning til, at de ingen far havde. Interviewpersonerne pointerede, at det var centralt for stigmatiseringen og mobningen, at de ikke kendte deres far.

De børn der havde fraskilte forældre eller, hvis far var omkommet ved ulykke, blev ikke udsat for mobning under temaet faderløshed. Mange interviewpersoner havde en oplevelse af, at det kunne have beskyttet dem mod mobningen, hvis de havde haft et navn eller et billede af en far at henvise til. De var ingenting værd, fordi der ikke *var* nogen far.

For enkelte var det også et tema, at de var lysere end andre børn, men de fleste opfattede den manglende far, som den egentlige og primære årsag til drillerierne. De fleste havde en stærk længsel efter at kende deres far, og ved interviewet afviste de fleste, at de havde vrede eller andre negative følelser for ham. Til gengæld kunne mange have frustrationer over for deres mor, blandt andet fordi hun ofte ikke ville/kunne give oplysninger om deres far.

De interviewpersoner, som havde en ressourcestærk moder og/eller andre omsorgspersoner, som kunne give dem kærlighed og trykke rammer hjemme, kunne bedst håndtere drillerierne. De interviewpersoner, som grundlæggende havde en tryk barndom blev udsat for mobning i mindre grad – og når de gjorde, fik mobning ikke så stor betydning for deres selvværd og identitetsfølelse. Enkelte oplevede ikke mobning. I de tilfælde begrundede de det ofte selv med, at deres familie var højt respekteret i lokalsamfundet. Enkelte

kunne give eksempler på, at andre juridisk faderløse børn blev drillet. Dette betød, at interviewpersonerne blev skamfulde, selvom de ikke selv blev drillet. De så, at der var grund til at holde det hemmeligt, at de var juridisk faderløse og følte sig senere i livet sårbare, hvis andre skulle opdage, at de var juridisk faderløse.

Mobningen fyldte for mange meget i deres barndom. De fleste interviewpersoner oplevede grundlæggende skamfølelse og mindreværd i deres barndom, og dette blev en grundlæggende del af deres selvbillede og identitetsudvikling.

Oplysninger fra fagpersoner og andre kilder

I "Historisk udredning om retsstillingen for børn født uden for ægteskab i Grønland 1914-1974" citeres fra en række fortællinger fra juridisk faderløse, om deres oplevelse af deres situation. Fortællingerne inddeles i tre emner, hvoraf de 2 omhandler de problemer de juridisk faderløse oplevede i deres opvækst: *"For det første stigmatisering, hvor de som børn blev udskilt, udskældt og behandlet som "andenrangs". For det andet problemer med identiteten, når man som barn har oplevet sig "fravalgt", har savnet en faderfigur og har oplevet spørgsmålet som et tabu-emne."* Endvidere konkluderede forfatterne, at det kunne tyde på: *"at det kunne opleves særligt vanskeligt, hvis et barn født uden for ægteskab havde en dansk (fraværende) fader, selvom problemet" ... "ud fra det retlige grundlag principielt var ens".* ^{1 side 53}

Anne Sofie Hardenberg fortæller, at mange har henvendt sig til hende og fortalt, at de kan genkende deres egen barndom i hendes beskrivelser i bogen. Mange har også fortalt, at de blev udsat for svigt og seksuelle overgreb. De havde en oplevelse af, at andre følte, de kunne tillade sig alt over for dem, fordi de i forvejen var langt nede i hierarkiet.

Ifølge Tida Ravn blev de juridisk faderløse behandlet betydeligt dårligere end andre børn, der var vokset op uden far. F.eks. blev børn, hvis far var død ved jagtulykke eller lignende, mødt med stor omsorg og medfølelse. Omvendt blev nogle juridisk faderløse nærmest behandlet som om, det var selvforskyldt, at de var født udenfor ægteskab. Mange juridisk faderløse har oplevet manglende omsorg og kærlighed fra deres familie. Dette kunne dels skyldes, at de var bortgivet, men selv børn, som blev i deres nærmeste familie, kunne føle sig som en økonomisk belastning og årsag til skam i familien. Den manglende grundlæggende omsorg gjorde, at mange børn voksede op uden basal tryghed. Dette gjorde, at de var mere sårbare end andre overfor konflikter og kritik. Mange juridisk faderløse havde manglende tillid til andre, og den direkte og indirekte afvisning fra familie og samfund gav følelse af mindreværd.

Tida Ravn fortæller, at det for mange har været svært ikke at kunne få en forklaring på, hvem deres far var, og hvorfor de ikke kunne tale om det. Mange oplevede, at deres mor og familie reagerede kraftigt følelsesmæssigt, når de spurgte efter oplysninger om deres far. Dette betød for de fleste, at de afholdt sig fra at spørge yderligere og i stedet fik en følelse af skyld og skam, som kunne give dem oplevelsen af at være *tabuiseret som person*. For mange påvirkede dette deres forhold til moderen i negativ retning. Tida Ravn forklarer den manglende vrede mod den fraværende far med, at han for de fleste var "ikke eksisterende". Man kan ikke være vred på en person som ikke findes. Til gengæld kunne mange rette deres vrede mod moderen. Andre ventede til efter moderens død med at søge oplysninger om deres far, af hensyn til moderen.

Tida Ravn oplyser, at stort set alle juridisk faderløse, hun har talt med, har oplevet mobning i skolen. Da de juridisk faderløse ofte i forvejen havde lavt selvværd og lav tillid til andre, var de ekstra sårbare overfor mobning blandt venner og klassekammerater. Tidligere bestod Grønland i endnu højere grad af små byer

og bygder, hvor alle kendte alle. Den enkeltes familieforhold var således i udgangspunktet velkendte af klassekammeraterne. Mobningen viste sig på forskellige måder, men kerneindholdet var altid, at den juridisk faderløse var mindre værd, og de juridisk faderløse blev ofte opfattet som mindre intelligente. Dette fortsatte igennem ungdommen og op i voksenlivet.

Ifølge administrerende kredsdommer, Johanne Banke Thorup, var det ofte til stor skam for moderen og hele familien, når et barn blev født uden for ægteskab. I mange tilfælde overtog barnet denne skamfølelse. Som barn og voksen var det tungt at gå med uvisheden og den halve viden. Man forestillede sig, at familien måske vidste noget, men man turde ikke spørge.

Mange ventede til efter moderens død med at spørge familien om oplysninger om deres far.

Psykolog, Inuk Borup-Nielsen, husker fra sin barndom og ungdom, at der var specielle øgenavne om juridisk faderløse, som alle havde negativt ladede betydninger: "Uersagaq / Uersakkat / taanna uersagaagami". Inuk Borup-Nielsen oplyser, at de juridisk faderløse i høj grad var stigmatiserede. Hun forstår, hvis dette har givet mange en følelse af at være uønsket. Ifølge Inuk Borup-Nielsen var der især i datidens Grønland en tendens til at opdele befolkningen i grupper. Hun nævner som et andet eksempel tilflyttere fra nedlagte bygder, som også blev stigmatiseret. Inuk Borup-Nielsen har selv oplevet at blive kaldt "qallunaajaraq" (lille dansker) med en negativ betoning, fordi hun har en dansk forælder – selvom hun er fuldt grønlandsksproget og opvokset i en grønlandsk familie og kultur.

Julie Edel Hardenberg beskriver, hvordan opdelingen mellem grønlændere og danskere i Grønland tidligere var meget tydelig i folkeskolen, hvor børnene var opdelt i danske og grønlandske klasser. De danske klasser var forbeholdt de "udsendte" danskeres børn, men børn af blandede ægteskaber kunne søge om optagelse. Dette forstærkede den reelle og den oplevede forskelsbehandling, idet dansk var det sprog, de fleste prioriterede for deres børn af hensyn til deres videre uddannelse. Børn af blandede ægteskaber havde dermed en fordel, men de fleste juridisk faderløse kom i grønlandske klasser, idet de blev opdraget i grønlandske familier og oftest havde grønlandsk som deres modersmål. Den tydelige rangering mellem danskere og grønlændere gav frustrationer, som de voksne grønlændere ofte ikke kunne give udtryk for pga. deres kulturelle baggrund og magtstrukturen i samfundet. Den indestængte frustration kom derfor til udtryk blandt børnene – og her var de juridisk faderløse lette mål for aggressionen.

Konklusion

Der er overensstemmelse mellem oplysningerne fra de interviewede juridisk faderløse og fagpersonerne. De juridisk faderløse havde som gruppe dårligere vilkår end andre børn, som opvoksede uden deres far. De blev stigmatiseret, fordi de var født uden for ægteskab og ikke kendte deres far. Forskelsbehandlingen var tydelig i skolen og mange oplevede den også i deres hjem. De fleste juridisk faderløse havde en tydelig fornemmelse af at være *anderledes*. De interviewede fagfolk kunne bekræfte, at denne oplevelse bundede i reel forskelsbehandling.

Mange juridisk faderløse oplevede og overtog den skam, det havde været for deres mor at blive gravid uden for ægteskab. Mange oplevede gentagne afvisninger og direkte tilkendegivelser om mindreværd. Mindreværdet og usikkerheden blev forstærket hos mange, fordi deres mor ikke havde lyst til at tale om faderen. Tabuiseringen forstærkede følelsen af *skam*.

For mange juridisk faderløse gav det dem særligt dårlige betingelser, at deres mor var ung og ikke kunne forsørge dem selv. De blev således også en økonomisk byrde for deres familier. Dette kunne yderligere forstærke deres oplevelse af mindreværd, skyld og skam.

De juridisk faderløse blev udsat for mobning i skolen, fordi de ikke kendte deres far. De blev stemplet med de særlige negative ord for at være uden far. De børn, som havde en tryk base i hjemmet kunne bedre modstå denne mobning, men for den store gruppe, som også havde grundlæggende utrygge vilkår i hjemmet, havde mobningen stor betydning for deres udvikling og følelse af mindreværd og skam. For nogle var det en ekstra anledning til mobning, at de var lyse, som tegn på, at deres far var dansk, men den primære byrde bestod i, at de var født uden for ægteskab.

Problemer i voksenlivet

"Hvordan disse problemer i opvæksten kan have påvirket de juridisk faderløse i deres voksenliv, og hvilken betydning dette kan have for deres situation i dag".

Oplysninger fra Interviewpersoner

De fleste interviewpersoner oplevede, at barndommens skamfølelse og mindreværdsfølelse fortsatte i voksenlivet i mere eller mindre grad. Mange beskrev, at de først de senere år var begyndt at reflektere over deres vanskeligheder og forstå dem i lyset af deres barndom som juridisk faderløs. De havde tidligere taget deres situation "for givet". Mange forklarede dette med, at det var så tabubelagt, at de slet ikke havde haft lyst til selv at forholde sig til deres situation.

Mange oplevede sig generte og tilbageholdende i kontakten med andre. Enkelte beskrev sig som en "passive medspillere" i samfundet. Mange oplevede at være meget pligttopfyldende i en grad, så det gav dem problemer. Flere følte, at de skulle arbejde særligt hårdt for at føle sig noget værd. De oplevede, at de havde svært ved at sige fra over for andres krav. De oplevede, at de stadig ikke havde "ret" til at sige nej – ligesom de heller ikke havde det i barndommen.

Flere havde oplevet sig begrænset i deres uddannelses- og karrierevalg. Enkelte fordi de af andre var blevet begrænset med begrundelse i, at de var faderløse, men oftest beskrev de en indre barriere i form af lav selvtillid.

Mange interviewpersoner beskrev, at de i voksenlivet havde haft det svært i nære relationer. Flere havde svært ved at få tillid til andre, hvilket havde gjort det svært at være i et parforhold. Flere beskrev, at de følte sig "overfladiske" i forholdet til andre. Flere oplevede det som en styrke, at de var vant til ikke at forvente hjælp fra andre, at de var vant til at klare sig selv.

Flere beskrev vanskeligheder i deres egen forælderrolle, fx med at klare konflikter med deres børn. Nogle havde været overbeskyttende. Flere beskrev, at de manglede en rollemodel (egen forældre), de kunne identificere sig med i deres forælderrolle.

Mange interviewpersoner oplevede fortsat identitetsproblemer. De følte sig som "halve" eller oplevede det som en indre "uro" ikke at kende sine rødder. Mange havde hele livet automatisk kigget på mænd i bybilledet og ofte forestillet sig, at de så deres far. For enkelte gav det konkrete problemer, at de ikke kendte deres far, i forhold til udredning for arvelige sygdomme.

Flere interviewpersoner havde oplevet stofmisbrug, selvmordsforsøg og depression, som de begrundede med deres svære barndom og lave selvværd. Enkelte mærkede en begyndende vrede – rettet mod moderen, det grønlandske samfund og den danske stat over de problemer, det har givet dem at være juridisk faderløse.

Flere interviewpersoner beskrev, at tanker og forsøg på at finde deres biologiske far havde fyldt meget i perioder af deres liv. De fleste var bange for afvisningen af deres far, hvis de skulle finde ham, og mange havde opgivet håbet, da de oftest også havde mødt mange juridiske og administrative vanskeligheder i kontakten med offentlige myndigheder. De fleste var meget ydmyge i deres forventninger til, hvad de kunne opnå ved at få kontakt med deres far. For de fleste handlede ønsket om at få vished og "et ansigt" på. Enkelte ville også gerne have ret til arv. Enkelte havde fået kontakt sent i livet og var glade for at have fået billeder og enkelte møder med få medlemmer af deres danske familie. For enkelte havde det givet konflikter i forholdet til deres grønlandske familie, at de havde forsøgt at finde deres danske far. De oplevede, at deres grønlandske familie/stedfamilie krævede taknemmelighed og loyalitet – og at de måtte vælge mellem dem og den danske familie.

For de fleste var det givende at få kontakt med deres far, men for enkelte skabte det nye eksistentielle overvejelser. For de der ikke kunne finde deres far – på grund af manglende oplysninger om faderen – var det svært at skulle acceptere dette, når nu loven ellers gjorde det teoretisk muligt.

Oplysninger fra fagpersoner og andre kilder

Ifølge Tida Ravn har mange først i voksenalderen kunnet sætte ord på, at det er fordi, at de er juridisk faderløse, at de har haft det psykisk dårligt. Dertil er der det perspektiv, at de psykiske problemer ændrer sig i løbet af voksenlivet. F.eks. medførte lovændringen af 2014 nogle nye muligheder, men det rejste også nye vanskeligheder og dermed nye psykiske belastninger.

Mange juridisk faderløse mangler ifølge Tida Ravn den basale tillid til andre. Mange har problemer med lavt selvværd og mindreværdsfølelse. Mange har haft en grundlæggende antagelse af, at de ikke ville blive taget alvorligt. Dette har gjort mange juridisk faderløse "hårde", og for mange har dette givet betydelige problemer i relationerne med andre.

Tida Ravn har talt med flere kvindelige juridisk faderløse, som har oplevet, at deres forhold til mænd har været forstyrret. Dels har de grundlæggende haft svært ved at danne tillidsfulde relationer med andre. Men de har også oplevet, at mandefiguren var blevet tabuiseret i barndommen, og dette kunne give yderligere utryghed i forhold til at skulle indlede et seksuelt forhold.

Flere mandlige juridisk faderløse har over for Tida Ravn givet udtryk for, at de har manglet en faderolle, da de selv skulle være fædre.

Mange juridiske faderløse har ifølge Tida Ravn oplevet alkohol- og andet misbrug, depression, stress, selvmordsforsøg og gennemførte selvmord. Mange juridiske faderløse har forsøgt at flygte fra deres problemer, f.eks. fra mindre byer til større byer og fra Nuuk til Danmark.

Anne Sofie Hardenberg har hørt mange fortælle, at de har haft identitetsproblemer som voksne. Hos mange bliver disse igen aktualiseret, når børnene bliver gamle nok til, at de begynder at undre sig over ikke at have bedsteforældre.

Ifølge administrerende kredsdommer, Johanne Banke Thorup, er det psykisk belastende for en stor del af de juridisk faderløse at tage faderskabssagen op. De der klarer det bedst, er de, der har haft en mor og familie, som har været åben omkring deres baggrund.

Nogle har stor vrede. Denne vrede kan ofte vise sig over for kredsrettens personale, hvis mulighederne for at bestemme et faderskab lukker sig.

Finnur Eldevig har som læge og privatperson haft kontakt med mange juridisk faderløse, da det blev alment kendt, at han og hans familie har kunnet hjælpe flere med at få kontakt til færøske fædre. Han beskriver, at det for mange juridisk faderløse har fyldt meget i bevidstheden at finde den biologiske far for at forstå sig selv. Det har haft stor betydning for deres identitet at finde en form for forklaring på deres fysiske udseende og adfærd.

For flere har det ifølge Finnur Eldevig givet uro i den grønlandske familie, når de er gået i gang med at lede efter og opsøge deres færøske far. Nogle familier og stedfædre har reageret negativt og har følt sig afvist af den juridisk faderløse.

Børn med grønlandske og danske forældre blev kaldt "halve" – "affaq". Julie Edel Hardenberg beskriver, hvordan dette også i voksenlivet har bidraget til følelsen af ikke at være hel. Ifølge Julie Edel Hardenberg understøtter magtstrukturerne i det grønlandske samfund en fremhævelse af danskheden som det positive. "Halve grønlandere" vil således ofte selv forbinde deres positive egenskaber og personlige succesoplevelser med deres "danske halvdel", hvilket de bliver bekræftet i af deres omgivelser. Dette indebærer imidlertid samtidig en implicit fornægtelse af den grønlandske kultur.

Det er påfaldende, at så få af de interviewede juridisk faderløse giver udtryk for vrede mod deres far og i det hele taget tager det postkoloniale perspektiv med i deres overvejelser. Dette er diskuteret med Julie Edel Hardenberg. Hun begrundet det med, at den postkoloniale debat i Grønland, indtil videre har været for utilstrækkelig. Mange har dermed ikke tilstrækkelig terminologi eller bevidsthed om de aspekter. En anden forklaring kunne være, at de juridisk faderløse er blevet interviewet på dansk (eller via tolk) af en dansk-udseende mand. Mange vil i den situation automatisk sortere evt. kritik af danskere fra.

Amalia Lynge Pedersen har som psykolog viden om og erfaring med, at mobning og det at føle sig anderledes og uønsket kan have grundlæggende negativ indflydelse på selvværd, identitet og en følelse af rodløshed, som også vil kunne gå videre til næste generation og præge relationerne i livet.

Psykolog, Inuk Borup-Nielsen, har ikke haft klienter i sin klinik, som har taget juridisk faderløshed op i deres terapi, men hun har mødt mange i andet regi, som har fortalt om deres svære oplevelser som barn, som de stadig er påvirkede af som voksne.

Inuk Borup-Nielsen fortæller, at alle kendte alle dengang i de små samfund. Hun ville stadig i dag kunne udpege, hvem fra hendes hjemby, der var juridisk faderløse. I Grønland betyder det meget, hvor man

kommer fra – hvilken by/bygd OG hvilken familie. Der er stadig en *kollektivistisk tilgang*, hvilket gør manglende viden om familiebaggrund til et større savn, end det måske havde været i Danmark.

Inuk Borup-Nielsen mener, at en af grundene til, at så få er vrede på den far, de aldrig har mødt, kunne være, at de *netop* aldrig har mødt ham – det kan derfor også være svært at placere en vrede. Dertil betyder ydmyghed måske noget. Dels den kulturelt betingede ydmyghed – og dels en ydmyghed, som kunne være kommet af ikke at turde forvente så meget som juridisk faderløs.

Konklusion

Der er overensstemmelse mellem oplysningerne fra de interviewede juridisk faderløse og fagpersonerne. Mange juridisk faderløse har også i deres voksenliv følt sig hæmmet af skamfølelse og mindreværdsproblemer. Deres grundlæggende selvbillede kan de føre tilbage til deres opvækst, men det blev i deres tidlige voksenalderen vedligeholdt af andres kommentarer og holdninger til dem.

Mange har oplevet betydelige identitetsmæssige og relationelle problemer som følge heraf. De har haft svært ved at etablere tætte relationer. Dette har haft betydning for deres parforhold og forældrerolle. Ligeledes har mange følt sig begrænset i deres uddannelses- og karrierevalg – af andres og deres egne lave forventninger til deres evner. Mange har haft svært ved at reflektere over deres problemer, da tabuiseringen tilsyneladende er blevet *internaliseret*, dvs. blevet en del af deres egen selvopfattelse. Det har for mange været så smertefuldt og skamfuldt at beskæftige sig med problemerne i relation til at være juridisk faderløs, at mange bevidst og ubevidst har afholdt sig fra det. For nogle har dette medført alvorlige psykiske problemer og sygdomme i form af depression, misbrug og selvmordsforsøg.

For mange juridisk faderløse har uvisheden omkring deres far stadig stor betydning. Mange har været ambivalente omkring at søge oplysninger om ham. Det har været smertefuldt i det hele taget at beskæftige sig med emnet. Mange har været bange for en eventuel afvisning og mange har tidligere mødt mange barrierer og vanskeligheder i kontakten med offentlige myndigheder, når de har prøvet. Den begyndende åbenhed om temaet i samfundet og lovændringen i 2014 har ført til nye eksistentielle udfordringer. Flere har oplevet vanskeligheder i forhold til deres familie, som har følt sig svigtet, når de har søgt faderens familie. Andre har skullet acceptere, at det ikke er muligt at finde deres far, selvom de nu lovgivningsmæssigt har fået ret til det.

Påvirkning af den nærmeste familie

”Om de juridisk faderløses nærmeste familier har været berørt af de juridisk faderløses situation i et sådan omfang, at de har behov for indsats”.

Oplysninger fra interviewpersoner

De fleste interviewpersoner beskrev, at deres nærmeste familie havde været påvirket af, at de er juridisk faderløse, men de fleste vurderede ikke, at deres nærmeste var påvirket i en grad, så de havde behov for en specifik indsats.

Mange beskrev, at børnene efterspurgte viden om deres bedsteforældre. Temaet blev ofte taget op, når børnene skulle lave stamtræ i skolen, hvor det vakte undring hos børnene, at der ingen oplysninger var om deres bedstefar. Flere af de juridisk faderløse beskrev, at de selv fandt denne situation pinlig og frustrerende, og at de var ked af, at de derved kunne bringe deres børn i forlegenhed. Enkelte fandt denne situation så svær, at de fandt på overspringshandlinger for ikke at hjælpe deres børn med stamtræet. Enkelte brugte deres stedfars familie i stamtræet, hvilket enkelte selv opfattede som en slags løgn, som de skammede sig over.

Flere beskrev deres vanskeligheder i forælderrollen, men de fleste vurderede ikke, at der var behov for specifikke tiltag over for deres børn. De fleste beskrev, at den bedste hjælp for børnene ville være, at de selv fik hjælp. Enkelte ville gerne have deres børn i selvstændig terapi, fordi deres børn havde psykiske vanskeligheder, som de juridisk faderløse vurderede var konsekvenser af deres egne problemer som juridisk faderløse.

Oplysninger fra fagpersoner og andre kilder

Tida Ravn fortæller, at mange juridisk faderløse har oplevet, at deres egne problemer i opvæksten har givet dem problemer i forhold til deres børn og nærmeste familie. Juridisk faderløse kan komme til at svigte deres nærmeste på samme måde, som de selv er blevet svigtet. På den måde er problemerne gået i arv fra de juridisk faderløse til deres børn.

Dertil kommer ifølge Tida Ravn de mere praktiske forhold, hvor mange juridisk faderløse har oplevet det som et problem, at de ikke har en familie på deres fars side. Dette kan også påvirke børnene, som dermed ingen bedsteforældre har på farens side. For nogle familier kan familierelationerne dermed blive meget sparsomme.

Tida Ravn vurderer, at nogle pårørende til juridisk faderløse har behov for hjælp. For det første kunne det i sig selv være en hjælp for de pårørende, hvis den juridisk faderløse fik det psykisk bedre, men hun anfører, at f.eks. pårørendegrupper eller arrangementer ville være relevante for mange pårørende til juridisk faderløse.

Mange juridisk faderløse har fortalt Anne Sofie Hardenberg, at det er deres børn, der har presset på for at kende deres baggrund. Dertil har det betydning for enkelte, som har arvelige sygdomme, hvor kendskab til deres forældres gener kan have betydning for prognose og behandling.

Konklusion

De fleste interviewpersoner beskrev, at deres nærmeste familie havde været påvirket af, at de er juridisk faderløse, men de fleste vurderede ikke, at deres nærmeste var påvirket i en grad, så de havde behov for en specifik indsats.

Juridisk faderløse kan på grund af egne eventuelle vanskeligheder med tilknytning og manglende faderfigur have haft vanskeligheder i deres forælderrolle. På den måde kan problemerne været gået i arv fra de juridisk faderløse til deres børn.

De fleste juridisk faderløse anførte, at den vigtigste hjælp til deres børn kunne være, at de juridisk faderløse selv fik hjælp, også selvom deres børn nu oftest er voksne.

Der er ikke grundlag for at anbefale specifikke tiltag målrettet de juridisk faderløses familier. I enkelte tilfælde kunne det være relevant, at pårørende kunne deltage i terapeutiske og oplysende samtaler med den juridisk faderløse.

Vedrørende behovet for en indsats

"Beskrivelser af hvilke grupper af juridisk faderløse der har eller kan have behov for bearbejdning af spørgsmålene, der er knyttet til det at være juridisk faderløs, herunder hvor mange der kan være tale om, og hvor de bor (i Nuuk, i andre større byer i Grønland, i bygder i Grønland, i Danmark eller på Færøerne)".

"Forslag til indsatser der er egnede til at bidrage til at afhjælpe de problemer, som juridisk faderløse kan have samt oplysning om, hvor mange der i givet fald vil være målgruppen for de enkelte indsatser".

"Forslag til iværksættelse af ovennævnte indsatser, herunder beskrivelse af, om det grønlandske samfund er i besiddelse af de fornødne kompetencer til at gennemføre indsatserne indenfor en rimelig tid".

"Forslag til, hvordan oplysninger om indsatserne kan formidles til de relevante personer".

Oplysninger fra interviewpersoner

De fleste interviewpersoner ønskede at få hjælp til at få afklaret de psykiske vanskeligheder, de havde på baggrund af at have været juridisk faderløse. De fleste vurderede, at hovedparten af alle juridisk faderløse i Grønland har behov for hjælp. Dette vurderede de på baggrund af deres samtaler med andre juridisk faderløse og deres viden om de generelle vilkår for juridisk faderløse gennem tiden.

De fleste interviewpersoner havde svært ved selv at give entydige beskrivelser af, hvilken form for hjælp de havde brug for.

Overordnet ønskede de *samtale, terapi, støtte til at finde deres far, offentlig debat og anerkendelse* af deres vanskelige opvækstvilkår og den betydning, det har haft for deres voksenliv.

Mange betonedede, at detastede at få hjælp pga. deres alder. De fleste betonedede vigtigheden af, at der var mulighed for at tale med grønlandsk-talende psykologer, og at det var vigtigt, at psykologerne kendte til grønlandske forhold. Adspurgt om de ville foretrække terapi i gruppe eller individuelt, foretrak de fleste individuel terapi.

Mange interviewpersoner gjorde opmærksom på, at det kunne være svært for mange at bede om hjælp. Dette kunne skyldes, at de har været vant til at skulle klare sig selv – at de ikke var vant til at kunne bede om hjælp. De rettede især opmærksomheden på *skamfølelsen*, som kunne gøre det svært for mange at rette henvendelse. De efterspurgte, at indsatsen skulle have særligt fokus på overvindelse af skamfølelsen – og de gjorde opmærksom på, at skammen i sig selv kunne blive en barriere, som kunne afholde juridisk faderløse fra at opsøge hjælp. Flere beskrev, at de kendte juridisk faderløse, som ikke turde møde op til borgermøder om juridisk faderløse af frygt for at blive genkendt. Enkelte fortalte om deres egen kamp for at overvinde deres egen skamfølelse, så de kunne komme til borgermøderne.

Mange interviewpersoner foreslog derfor, at en del af en indsats kunne være at skabe en offentlig debat og oplysningskampagne om deres opvækstvilkår. Der skulle oplyses om de fordomme og den diskrimination, de har været udsat for. Et nedbrud af *tabuet* og en offentlig *anerkendelse* af deres vanskeligheder ville betyde meget for mange. Dertil beskrev de, at en sådan kampagne kunne være en forudsætning for, at flere juridisk faderløse ville *turde* bede om hjælp. Enkelte efterspurgte en officiel *undskyldning* fra den danske stat.

Flere interviewpersoner nævnte, at det var svært at finde ud af, hvor man skulle få hjælp til de juridiske spørgsmål i forhold til faderskabsager, og de frygtede, at det også kunne blive svært for nogle at finde frem til en eventuel hjælp til de psykiske vanskeligheder. De betonedede, at de og andre juridisk faderløse så ofte var blevet afvist, at de frygtede nye afvisninger, hvis medarbejdere hos de offentlige myndigheder ikke kendte til en evt. indsats med tilbud til dem om hjælp. Enkelte efterspurgte et samarbejde med kredsretterne – evt. så de juridisk faderløse kun skulle henvende sig ét sted. Flere gjorde opmærksom på de vanskeligheder, der kunne opstå i processen med at lede efter en far – og evt. ved at finde ham – hvor det kunne være godt at have mulighed for støttende samtaler eller lignende.

De fleste interviewpersoner var glade for at få mulighed for at fortælle deres historie i interviewet til afdækningen. De fleste opfattede sig selv som ressourcestærke i forhold til andre juridisk faderløse, og havde i forvejen brugt lang tid og energi på at reflektere over deres situation. Enkelte blev meget berørt af at åbne op for ubehagelige oplevelser, som de i mange år havde forsøgt at glemme. I enkelte tilfælde var der behov for opfølgende kontakt efter interviewet. Enkelte oplyste, at de bevidst havde besluttet at deltage i undersøgelsen som en del af deres egen proces med at overvinde tabuet og skamfølelsen, som havde tynget dem det meste af deres liv.

Oplysninger fra fagpersoner og andre kilder

Børne- og Socialministeriet har lavet et notat om antallet af nulevende juridisk faderløse (Bilag 6). Notatet bygger på data fra Danmarks Statistik, CPR registeret og andre kilder. Det samlede antal juridisk faderløse født i Grønland i perioden 1911-1974 er omkring 8000 personer. Dette tal vedrører alle børn (nulevende og afdøde), hvis mor var ugift ved deres fødsel. Der er således ikke taget højde for de situationer, hvor barnets forældre giftede sig efter barnets fødsel. Det er i notatet vurderet (efter diverse justeringer), at mellem 1/4 og 1/3 af alle nulevende grønlændere født før 1. juni 1963 er juridisk faderløse.

Baseret på oplysninger fra CPR registeret er der således omkring 3.300 nulevende juridisk faderløse i Grønland og omkring 1.300 nulevende juridisk faderløse i Danmark (Bilag 6).

Der er løbende foretaget befolkningsundersøgelser i Grønland, som beskriver befolkningens fysiske og mentale sundhedstilstand og socioøkonomiske forhold. De juridisk faderløse udgør som anført en meget stor andel af den ældre befolkning i Grønland, hvorfor befolkningsundersøgelsen kan give et skøn over

deres psykiske helbredstilstand og andelen, der har haft belastede opvækstvilkår. Der er grund til at antage, at de juridisk faderløse har været mere belastede end baggrundsbefolkningen, hvorfor befolkningsundersøgelsen giver minimumstal for de juridisk faderløse.

Forekomsten af personer med belastede opvækstvilkår i form alkoholrelaterede problemer, vold eller seksuelle overgreb er steget kraftigt. For personer født i 1934 var andelen 17% med en jævn stigning til 73% for personer født i 1965. Der er således i hele den grønlandske befolkning en stor andel, der har haft betydelige problemer i deres barndom.³

Deltagerne i befolkningsundersøgelsen blev bedt om at rapportere, hvor generet de var af forskellige psykiske symptomer. På baggrund heraf konkluderer forfatterne, at omkring 1/3 af den grønlandske befolkning kan betegnes som psykisk sårbar.³

Anne Sofie Hardenberg har været i kontakt med juridisk faderløse fra hele Grønland og det er hendes opfattelse, at der har været de samme generelle problemer i hele Grønland.

Anne Sofie Hardenberg vurderer, at en officiel undskyldning fra den danske stat ville betyde meget for mange juridisk faderløse. Det er vigtigt for Anne Sofie Hardenberg, at hele samfundet kommer til at forstå de vanskeligheder, de juridisk faderløse har haft, og at de juridisk faderløse bliver anerkendt som ligeværdige borgere i det grønlandske og danske samfund.

Som en del af indsatsen anbefaler Anne Sofie Hardenberg, at især kredsretterne uden for Nuuk får bedre viden om den nye lov og om, hvordan de skal hjælpe juridisk faderløse.

Anne Sofie Hardenberg gør opmærksom på, at mange juridisk faderløse ikke selv søger hjælp – selvom de kan være traumatiserede og have stort behov for psykologisk behandling. Hun anbefaler derfor, at der er fokus på en oplysningskampagne i medierne om den indsats man vil tilbyde.

Tida Ravn oplyser, at der aktuelt er 309 medlemmer af Facebookgruppen for juridisk faderløse. Der er ingen opgørelse af, hvordan de er fordelt geografisk. Det har igennem hele hendes indsats for juridisk faderløse været tydeligt, at det har været tabubelagt at være juridisk faderløs. Der er stor skamfølelse, og mange ønskede fx ikke at være opført på en officiel medlemsliste af foreningen. Mange ønskede heller ikke, at deres mor skulle vide, at de havde henvendt sig til de juridiske faderløse og havde deltaget i deres arrangementer. Tida Ravn forudser, at dette i sig selv kan blive et problem i forhold til rekruttering af juridisk faderløse. Hun anbefaler, at der indledes en kampagne med henblik på af-stigmatisering og af-tabuisering af det at være juridiske faderløse. Dette kunne medføre, at flere turde henvende sig med henblik på hjælp.

Tida Ravn vurderer, at der er behov for egentlig psykoterapeutisk hjælp til mange juridisk faderløse. Der er behov for, at hjælpen varetages af uddannede psykologer, som har mulighed for supervision og et særligt fokus på de juridisk faderløse. Mange juridisk faderløse har oplevet, at de er blevet mødt med afmagt af professionelle, når de har søgt hjælp. De temaer, der kan være behov for at få bearbejdet, er identitetsproblemer, følelse af mindreværd og lavt selvværd, følger efter seksuelle overgreb og relationsforstyrrelser som følge af afvisning og stigmatisering. Symptomerne har vist sig ved selvmordsforsøg, stress, depression, misbrug og relationelle problemer.

Tida Ravn oplyser, at der tidligere har været gode erfaringer med at etablere samtalegrupper bla. i Nuuk. Det var en stor støtte for mange juridisk faderløse at møde andre med samme problemer. Hun tror, at nogen til gengæld vil have så store psykiske problemer, at der kan være behov for individuelle tilbud. Dette kan også være betinget af, at nogen juridiske faderløse har så lav tillid til andre, at de vil have svært ved at sidde i gruppe.

Tida Ravn anfører, at det har særlig betydning, at psykologen/terapeuten kan tale grønlandsk. Det kan dertil have en betydning, at behandleren har særligt kendskab til det at være juridisk faderløs.

Tida Ravn anbefaler, at hjælpen bliver givet lokalt, det vil sige i form af rejsehold, som rejser ud til de større byer. Hun vurderer, at det for mange vil være en stor barriere, at skulle modtage hjælp over televideo. (Dertil er der de praktiske problemer, idet mange juridisk faderløse efterhånden er ældre). Et eventuelt rejsehold ville lettere kunne arrangere pårørendearrangementer og lignende.

Ifølge administrerende kredsdommer, Johanne Banke Thorup, er der indtil videre anlagt cirka 49 faderskabssager ved Sermersooq kredsret. Cirka halvdelen har en grønlandsk far. Johanne Banke Thorup fortæller, at kredsretterne hjælper med at finde alle de oplysninger, der er tilgængelige for dem. Men hvis der skal søges oplysninger i Rigsarkivet eller andre steder skal borgeren selv sørge for dette. Det kan for nogen være vanskeligt, og der kan også være gebyrer, som den juridiske faderløse selv skal betale. Kredsretten er opmærksom på de psykiske og identitetsmæssige vanskeligheder de juridisk faderløse kan have og vil gerne samarbejde med den instans, som eventuelt kommer til at koordinere en indsats.

Finnur Eldevig oplyser, at der på Færøerne har været debat om juridisk faderløse – blandt andet efter en TV-udsendelse om emnet. Dette har gjort det lettere for grønlandske juridisk faderløse at tage kontakt – og lettere for deres færøske fædre at tage imod dem og præsentere dem for deres færøske familie.

Amalia Lynge Pedersen er opmærksom på at andres anerkendelse og bevidning af de juridisk faderløse og deres historie kan have stor betydning for de berørte. Ligeledes kan det være gavnligt at være i samtalegruppe med ligestillede ligesom anerkendelsen kan komme fra offentligheden.

Amalia Lynge Pedersen giver eksempler fra Australien, hvor det i mange år har været forbundet med eksempelvis skamfølelse at være en del af et oprindeligt folk. Ligeledes har det været forbundet med egentlig frygt, fordi man som oprindelig kunne og kan risikere udskillelse og diskriminering. Gennem de senere år er der kommet stigende anerkendelse i Australien, og andelen af registrerede oprindelige folk er steget, formodentlig fordi flere tør komme frem og give oplysninger om deres oprindelse.

I Australien har man brugt "digital storytelling", hvor man har optaget grupper eller individer, som har fortalt deres historie. Disse "healing stories" er blevet vist på TV og film, og bruges eksempelvis af social og sundhedsarbejdere under deres uddannelse. Amalia Lynge Petersen mener, at formen med historiefortælling, som er en del af den grønlandske kultur, passer godt til bearbejdelse af svære følelser og oplevelser.

Amalia Lynge Pedersen vurderer, at den manglende anerkendelse af de juridisk faderløse kan ses i sammenhæng med den koloniale historie. Det har derfor stor betydning, at det er professionelle fra Grønland, som varetager den fremtidige eventuelle indsats.

Diskussion

Identitetsudvikling og mental sundhed skyldes mange faktorer, og det er svært at beskrive enkle retrospektive årsagssammenhænge. Men der er solid viden om, at børns tilknytning i barndommen har stor betydning for deres personlige udvikling og evne til at danne relationer senere i livet. Mindreværd og skamfølelse i barndommen kan have stor påvirkning for identitetsudviklingen og psykisk sårbarhed i voksenalderen. Det er ligeledes veldokumenteret, at mobning i barndommen kan have betydelige psykiske senfølger resten af livet.

Afdækningen har vist, at mange juridisk faderløse har oplevet betydelige belastninger i barndommen, som bunder i den manglende afklaring af, hvem deres biologiske far er. Det er ligeledes vist, at mange fortsat har identitetsproblemer som voksne.

For at forklare dette for læsere med dansk kulturbaggrund oplyses, at den grønlandske kultur er *kollektivistisk* med en såkaldt *traditionsbundet identitetsopfattelse*. Det betyder således meget for ens identitet, hvor man kommer fra og fra hvilken slægt. Mens man i Danmark måske spørger, hvad sidemanden *laver*, er det i Grønland mindst lige så vigtigt at vide, hvor han kommer fra, og hvem han er i familie med.

De fleste interviewede juridisk faderløse ønskede at få hjælp til at afklare de psykiske vanskeligheder, de selv vurderede at have på baggrund af at være juridisk faderløse.

Skamfølelse, mindreværd, stigmatisering og tabuisering er gennemgående temaer, som mange juridisk faderløse oplever. Dertil er der grund til at tro, at de fire temaer har givet mange en lav forventning om at kunne få hjælp, og det vil være en udfordring, at mange simpelthen ikke vil møde op og tage imod den hjælp som tilbydes.

Der er derfor behov for en særlig oplysningsindsats, som skal nå ud til hele befolkningen. Dette vil forhåbentligt betyde, at de juridisk faderløse føler en anerkendelse af de udfordringer, de har haft. For mange ville en offentlig debat formentligt være tilstrækkelig. For de der har brug for samtalebehandling, vil det forhåbentligt kunne nedbryde nogle af deres barrierer mod at henvende sig for hjælp.

Næsten alle de interviewede juridisk faderløse boede i Nuuk og Ilulissat, men de var opvokset i byer og bygder i hele Grønland, og de beskrev samstemmende problemer i hele landet. Der er god overensstemmelse mellem de oplysninger de juridisk faderløse og fagpersonerne er kommet med, så der er grund til at tro, at det drejer sig om generelle vilkår og temaer.

Det er svært at vurdere, hvor stor en del af de 3.300, som var formelt juridisk faderløse ved fødsel, som er opvokset under vilkår som de beskrevne. Det tyder på, at det er en stor andel, når over 300 tilmelder sig en Facebookgruppe for juridisk faderløse. Både de interviewede juridisk faderløse og fagpersonerne vurderede, at mange kunne have brug for hjælp.

Selvom det måske ligger uden for kommissoriet gøres opmærksom på, at mange juridisk faderløse føler sig ladt i stikken i de tilfælde, hvor kredsretterne ikke kan hjælpe med at skaffe oplysninger – fx oplysninger fra Landsarkivet. Tilgængeligheden kan være vanskelig for almindelige borgere, og der kan også være udgifter forbundet med det. Kredsretternes manglende mulighed for at hjælpe med denne del opleves af de juridisk faderløse som en afvisning, hvilket opleves særligt hårdt, da de som anført i mange tilfælde har følt sig afvist af familie, bekendte og af myndighederne. En konkret hjælp til denne praktiske opgave kunne

derfor også have betydning for at afhjælpe de menneskelige påvirkninger, som bliver reaktiveret hos mange, når de beslutter at rejse faderskabssager.

Konklusion

Der er behov for en samlet indsats med forskellige tilbud og metoder. I tilrettelæggelsen er der behov for at tage hensyn til den spredte bosætning i Grønland, de juridisk faderløses forskelligartede behov og pragmatiske hensyn – herunder til udbuddet af fagfolk med de nødvendige kompetencer. Der er derfor indhentet inspiration og erfaringer fra to aktuelle tematiserede behandlingstilbud i Grønland.

Erfaringer fra andre målrettede behandlingsindsatser i Grønland

Rejseholdet til behandling af voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen

Rejseholdet består af fire hold af to til tre psykologer/terapeuter og to fast tilknyttede tolke. Der afsættes 11 behandlingsrejser til hver by, hvor rejseholdet opholder sig en uge i byen pr. måned. Hver klient tilbydes en til to behandlinger pr. rejse, enten i gruppe eller individuelt. Det samlede budget for rejseholdet er 7,6 millioner, og rejseholdet er indtil videre sat på finansloven frem til 2020.

Inden opstart i en by etableres kontakt til den givne kommune og lokale socialforvaltning, som orienteres om forløbet, og bliver bedt om at stille en kontaktperson til rådighed samt lokaler. Kontaktpersonens opgave er at lave opslag og indkalde til borgermøder. Den første rejse er således en ”rekognosceringsrejse”, hvor der informeres om rejseholdets kommende arbejde i byen ved borgermøder og interviews i lokale aviser og radio. Dertil afholdes møder med socialforvaltningen og tværfaglige professionelle herunder sundhedsfaglige, anstaltsbetjente, politi, familiecentre, uddannelsesinstitutioner og præster. Ud over egentlig terapi arrangeres kurser for fagpersoner, psykoedukation og åben rådgivning for pårørende. I de byer hvor der har været mange henvendelser, har det været nødvendigt at etablere en venteliste.

I Nuuk blev der i foråret 2015 etableret et behandlingsteam af to lokale psykologer, som ligeledes tilbyder behandling i gruppe og individuelt. Pga. byens størrelse er der fortsat klienter til dette hold.

Endelig er der etableret en åben telefonrådgivning seks timer pr. uge. I telefonrådgivningen tilbydes støttende samtaler.

Erfaringer fra rejseholdet

Afdelingschef Ellen Magnussen oplyser, at det blev hurtigt tydeligt, at der i projektet var behov for betydelig fleksibilitet afhængigt af geografiske forhold. I en enkelt by har man f.eks. forlænget forløbet til to år pga. mange henvendelser. Man har nu været i de fleste store byer i Grønland, og der resterer nu de små byer og bygderne. I nogle af de små byer har man ikke kunnet danne grupper, idet borgerne har kendt hinanden for godt. Man overvejer at sammenlægge flere mindre byer og bygder til fælles behandling. Dette giver dog udfordringer i forhold til ophold, og de deltagende borgere har udfordringer i form af ikke at kunne passe deres familie og normale arbejde. Man har overvejet at etablere behandling over televideo til mindre afsidesliggende bygder, men psykologerne i projektet er tilbageholdende over for at gennemføre psykoterapi over televideo. I stedet er der planer om, at ændre metoden. Der er forskellige overvejelser -

eksempelvis overvejes en metode, hvor rejseholdet bliver i bygden i fem til seks uger, hvorved man undgår mange rejser frem og tilbage. Det er så tanken, at der skal tilbydes primært individuel behandling i intensive forløb.

Psykologerne vurderer, at de fleste har haft et godt udbytte. De oplyser, at mange har oplevet bedre funktionsniveau i deres dagligdag i forhold til omgang med familie, tilknytning til arbejdsmarkedet og mindre misbrug. Der er eksempler på, at nogen tidligere har haft tendens til depression og selvmordstanker, hvilket er reduceret.

Overordnet er det erfaringen, at mulighed for udtalt fleksibilitet er nødvendigt for at gennemføre denne type af indsatser. Det ene hold rejsende psykologer består af grønlandstalende psykologer, hvilket ofte har kunnet rekruttere flere klienter, men tilbagemeldingen er, at det også har fungeret for de hold, der har brug for tolk. Et særskilt formål med rejseholdet var af-tabuiseringen af det at have været udsat for seksuelle overgreb. Her har borgermøderne og muligheden for inddragelse af pårørende været en stor succes. Dertil har det haft betydning, at man har været til stede lokalt og har haft mulighed for at komme i lokale medier.

P.t. har ca. 500 været i behandling. Indsatsen skal først evalueres i løbet af 2017, så det er endnu ikke muligt at give oplysninger om den specifikke fordeling af tilbuddet, herunder hvor mange der har gennemført, og hvor mange der er kommet til evalueringssamtaler.

Alliaq

Alliaq er et tilbud til mænd og kvinder, der har volds- og aggressionsproblemer i forhold til deres partner. Tilbuddet er etableret af Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen. Alliaq bliver finansieret af Grønlands Selvstyre. Tilbuddet består af en telefonindgang, et psykolognetværk og en psykologfaglig koordinator.

Der har tidligere været beskrevet en model for projektet tilbage i 2011, men beslutningen om oprettelse blev truffet i foråret 2016. Budgettet er indtil videre på omtrent en million kroner, og projektet skal evalueres efter et år.

Efter en planlægningsperiode var projektet klar til lancering den 25.11.16. Forud har Torben Weyhe brugt ca. et halvt års værk med udarbejdelse af projektet, afholdelse af møder, etablering af samarbejde med "Dialog mod vold" i København om supervision og behandlingsmodeller og udvikling af de lokale tilbud med koordinerende psykolog. Dertil blev der før lanceringen afholdt et kursus for de deltagende psykologer.

Telefonindgangen varetages af tre telefonrådgivere, som har en socialfaglig baggrund som ansatte i Familiecenteret under kommunen. Departementet betaler rådgiverne direkte. Telefonrådgiverne modtager henvendelser via telefon eller mail, og videregiver oplysninger til den koordinerende psykolog, som visiterer og har kontakten til behandlerne.

Der er tilknyttet psykologer på konsulentbasis i indtil videre fire byer. Psykologerne aflønnes som konsulenter og skal selv stille lokaler til rådighed. Der er mulighed for terapi over Skype, hvor Alliaq i et rimeligt omfang kan hjælpe med at finde egnede lokaler med teknisk udstyr. Men i udgangspunktet betaler klienten selv for netadgang.

Behandlingstilbuddet består af 8 sessioner ved psykolog og to timers parsamtale. Efter vurdering ved

behandleren og den koordinerende psykolog er der behov for at tildele yderligere samtaler.

Erfaringer fra Alliaq

Specialkonsulent, Torben Weyhe oplyser, at der har været en overraskende god modtagelse med mange henvendelser. Det har ikke været svært at rekruttere psykologer. Nogle af psykologerne er privatpraktiserende, andre har primært erhverv som offentligt ansatte. Det har været en styrke for projektet fra starten at have en psykologfaglig koordinator. Koordinatoren har haft det nødvendige netværk, som har muliggjort rekrutteringen af psykologer og har kunnet bistå med faglig viden i udviklingsfasen. Ligeledes har det været en stor styrke at have en faglig sparringspartner i Dialog mod Vold i Danmark, som har kunnet supplere med specialviden. Psykologerne i projektet har taget godt imod muligheden for at bruge Skype. Det har indtil videre ikke været nødvendigt med ekstra bistand til lokale eller net-opkobling. Projektet bruger systematisk løbende evaluering blandt andet med inspiration hentet i "feedback informed treatment". Endvidere vil man på forsøgsbasis om muligt inddrage partneren i tilbagemeldingen, om behandlingen har haft effekt.

Det vurderes at have været en styrke for projektet, at man har kunnet starte i det små. Der er derfor valgt ikke at lave grupper endnu, men der er åbnet mulighed for, at kunne udvide tilbuddet senere. Man er allerede nået til den foreløbige konklusion, at behandlingstilbuddet formentlig bør omfatte opfølgende støttende samtaler, og at flere behandlingstimer formentligt vil øge muligheden for en varig effekt. Yderligere vurderes det, at tilbuddet med fordel i højere grad kan have fokus på hele den voldsramte familie.

Forslag til indsatser

Den endelige udformning af indsatsen foretages af Børne- og Socialministeriet og Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen. Der vil heri indgå faktorer og prioriteringer, jeg ikke er bekendt med.

Indsatsen bør overordnet have to spor:

- A) En offentligt oplysnings- og debatskabende proces og
- B) Mulighed for individuel samtalerapi til de, der har behov for dette.

Forslagene til indsatser for juridisk faderløse præsenteres som 13 konkrete ideer og forhold, som foreslås at indgå i indsatsen.

1)

Projektledelsen og den administrative del af indsatsen bør udgå fra Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen. Departementet har erfaring fra lignende indsatser og har det nødvendige netværk af samarbejdspartnere.

Den oplysende og debatskabende proces kunne etableres i samarbejde med Forsoningskommissionen.

2)

Strategien og økonomien for indsatsen skal være fleksibel. Det er ikke muligt at forudsige, hvor mange der vil ønske at tage imod hjælp. Muligheden for fleksibilitet og mulighed for at lære i forløbet fremhæves som

afgørende i de to lignende projekter, som er beskrevet. Dertil vil der være mange uforudsigelige praktiske forhold i gennemførelsen af en samlet indsats i et stort land med spredt bosætning. Selvom det af budgettekniske årsager kan være svært at operere med fleksibilitet må det tilstræbes.

3)

Indsatsen skal være lokalt forankret og gives af lokale fagfolk. Al terapi, oplysningsvirksomhed og lignende har bedst effekt, når det gives på modtagerens første sprog og af fagfolk, der kender den kulturelle sammenhæng. I dette tilfælde er historiske og aktuelle samfundsforhold og kulturelle faktorer en helt central del af temaet, som skal behandles. Derfor er den lokale forankring af ekstra betydning. Der skal bruges psykologer og andre fagfolk, som bor i og kender det grønlandske samfund. Heraf bør nogle kunne tale grønlandsk.

4)

En central del af indsatsen bør være en informations- og oplysningskampagne om de vanskeligheder mange juridisk faderløse har haft. Dette er nødvendigt, fordi offentlig anerkendelse af deres situation er vigtig for mange juridisk faderløse. Dertil har mange barrierer i form af skam og mindreværd, hvilket kan afholde dem fra at opsøge og tage imod hjælp. Information om disse temaer kunne forhåbentligt nedbryde disse barrierer.

5)

En del af ovennævnte kampagne kunne være i form af "healing stories", hvor juridisk faderløse fortæller deres historie som dokumentar i radio og TV (som beskrevet af psykolog Amalia Lynge Petersen).

6)

Der er i Grønland stor tradition for at afholde konferencer, når temaer skal sættes på dagsordenen. Dette kunne være en måde at markere starten af en landsdækkende indsats, og det ville styrke en konference, at være optakt til en landsækkende indsats – at den ikke står alene.

7)

En anden del af kampagnen bør være "rejsende budbringere". Med inspiration fra Rejseholdet's "rekonosceringsrejser" bør fagfolk møde de juridisk faderløse og deres familier i byer og større bygder. Der bør arrangeres borgermøder og debat i lokale medier. Det er erfaringen fra rejseholdet at *tilstedeværelsen* er nødvendig for at skabe debat, nedbryde tabuer og rekruttere deltagere til terapi. Borgermøderne kunne også udvides til workshops, hvor der er mere tid til, at deltagerne inddrages og høres. Disse "rejsende budbringere" kan tage den første personlige kontakt til de, der gerne vil have hjælp, og der kan etableres netværk og samarbejdspartnere.

Som et nyt tiltag kunne formen også være kunstnerisk. Der kunne laves en udstilling, et teaterstykke, musik etc. Fordelen ved denne form er, at målgruppen vil blive bredere end, hvis der kun holdes borgermøder. Det kunne også være gøre det lettere at deltage for personer, der har skamfølelse og andre barrierer.

Juridisk faderløse kunne også deltage som "rejsende budbringere". Der er behov for juridisk faderløse, som vil agere som rollemodeller i nedbrydningen af tabuet og den indre skam.

8)

En stor del af de juridisk faderløse forventes at kunne hjælpes via ovennævnte tiltag. En del må påregnes at have behov for samtalebehandling. Det kan være i form af 3-5 afklarende og støttende samtaler eller egentlig psykoterapi i forløb på 10-20 samtaler.

Det er muligt, at der i enkelte større byer vil være tilstrækkeligt med deltagere til, at der kan etableres "rejsehold", som der er til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb i barndommen. Her vil der være mulighed for at give terapi i gruppe og individuelt.

Fordelen ved gruppebehandling er, at formen kan være særlig effektiv over for temaet *skam*. Men i bygder og mindre byer vil dette ikke være økonomisk realistisk, og for mange vil kende hinanden for godt. Her vil hjælpen bedst kunne gives over televideo. Dertil ville det være en langt bedre udnyttelse af psykologressourcerne. Da "Rejseholdet" startede, var der lille erfaring med psykoterapi over televideo. Siden er der sket en stor udvikling i blandt andet psykiatrien, hvor der er gode erfaringer. I 2016 havde psykiatrien over 2000 kontakter over Skype. I 2017 var online terapi temaet for psykologernes årsmøde i Grønland, så flere psykologer har erfaring med metoden.

Det vil kræve, at der er mulighed for at deltagerne får stillet netadgang og IT til rådighed. Dette kunne gøres i samarbejde med sundhedsvæsenet, som har teknikken og lokale medarbejdere i alle byer og bygder, der har erfaring med at bruge den.

9)

Psykologer og andre fagfolk bør ansættes på konsulentvilkår. Dette fungerer i Departementets 2 andre projekter. Indsatsen må forventes at forløbe over 2-3 år. Som anført er der behov for fleksibilitet, også hvad angår personale-ressourcer, hvorfor fastansættelser ikke vil være rationelt. Der er efterhånden en større gruppe af selvstændige psykologer i Grønland, som kan trækkes på. Dertil arbejder flere fastansatte som konsulenter i deres fritid. Udover kendskab til samfund, kultur og helst sprog bør psykologerne være fagligt velfunderede og have mulighed for supervision.

10)

Der bør systematisk indsamles oplysninger om effekten af indsatsen. Effekten af terapien kan fx monitoreres ved "feedback informed treatment".

11)

Der bør etableres en let og gennemskuelig adgang til hjælp. De juridisk faderløse efterspørger "én dør". Indsatsen bør desuden koordineres tæt med kredsretterne, så de juridisk faderløse kan vejledes i både at få juridisk og terapeutisk hjælp – evt sideløbende. I praksis kunne dette fungere ved, at kredsretterne informerede de juridisk faderløse om muligheden for samtale og evt. udleverede en pjece.

Det bør udover mail være muligt at rette henvendelse per telefon, da mange juridisk faderløse er ældre, som ikke alle har mulighed for at skrive mail. Der kan trækkes på erfaringer fra Alliaq med at etablere en telefonindgang.

12)

Indsatsen bør beskrives på særlig hjemmeside. Den skulle være målrettet juridisk faderløse, professionelle og andre interesserede. Der kunne desuden laves pjecer, som kunne udleveres ved kredsretterne og til borgermøder og andre arrangementer.

13)

Det ville være en lettelse og give følelsen af omsorg, hvis de juridisk faderløse kunne tilkendes juridisk bistand i de tilfælde, hvor der er behov for at søge andre oplysninger i offentlige arkiver, end de der er tilgængelige for kredsretterne.

Afslutning

Jeg vil gerne takke de juridisk faderløse og fagpersoner, der har valgt at stille deres tid og viden til rådighed. Det har krævet overvindelse for flere juridisk faderløse at tale om dette svære emne.

Fagpersonerne har accepteret mine ufuldstændige referater af vores samtaler. Jeg har i den proces fået større respekt for journalister - det er ikke let at referere komplekse samtaler! Skulle der være unøjagtige oplysninger eller anden anledning til kritik, vil jeg bede om, at den rettes til mig. Jeg har alene ansvaret for denne afdækning. Tak for tilliden, jeg håber jeg lever op til den.

Der er flere tragiske grønlandske sagn om forældreløse. De beskriver ofte, at de forældreløse blev dårligt behandlet, men at de til sidst hævnede sig eller vandt stor respekt på anden vis. Det mest kendte er om drengen, Kaassasuk, som blev mobbet og udstødt på sin boplads. Kaassasuk opsøgte "Kraftens Herre", som gjorde ham voldsomt stærk. Kaassasuk nød den respekt, de vældige kræfter gav ham, men han var så opslugt af hævntørst, at han udslettede det meste af sin boplads og levede i ensomhed efterfølgende. De juridisk faderløses har heldigvis vist deres frustrationer på en mere konstruktiv måde.

Jacob Lindholm

Referencer

Forsidebillede: Julie Edel Hardenberg.

¹ Jens Heinrich, Sniff Andersen Nexø, Linda Nielsen: "Historisk udredning om retstillingen for børn født uden for ægteskab i Grønland 1914-1974". Afgivet til Statsministeriet d. 1. juni 2011.

² Anne Sofie Hardenberg, Pia Christensen Bang: "Kampen for en far". Milik Publishing. 2009.

³ Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014. Levevilkår, livsstil og helbred. Inger Kathrine Dahl-Petersen, Christina Viskum Lytken Larsen, Nina Odgaard Nielsen, Marit Eika jørgensen, Peter Bjerregaard. Statens Institut for Folkesundhed.

Enhed
Familier

Sagsbehandler
ltg

Sagsnr.
2015 - 6510

Doknr.
308723

Dato
3-8-2016

Kommissorium for en afdækning af betydningen af at være juridisk faderløs

1. Indledning

Betænkningen over lovforslaget om de juridisk faderløse indeholder følgende:

"Samtidig vil udvalget opfordre regeringen til et samarbejde med Naalakkersuisut om en fremadrettet indsats for de juridisk faderløse, der måtte have behov for bearbejdning af spørgsmål, der er knyttet til det at være juridisk faderløs, og en afdækning af den menneskelige påvirkning af at være juridisk faderløs."

For at opfylde denne opfordring foretages som det første en afdækning af den menneskelige påvirkning af at være juridisk faderløs. Nærværende kommissorium udgør rammen for dette arbejde.

På baggrund af afdækningen tilrettelægges indsatsen for de juridisk faderløse, der måtte have behov for bearbejdning af spørgsmål, der er knyttet til det at være juridisk faderløs.

2. Indholdet af afdækningen

Afdækningen skal munde ud i en redegørelse for den menneskelige påvirkning af at være juridisk faderløs samt forslag til tilrettelæggelsen af en indsats for de juridisk faderløse, der måtte have behov for bearbejdning af spørgsmål, der er knyttet til det at være juridisk faderløs.

Til brug herfor skal afdækningen søge at beskrive følgende:

- Det grønlandske samfunds holdning til juridisk faderløse gennem tiden.
- De typer af problemer, som juridisk faderløse kan have oplevet gennem deres opvækst i Grønland, f.eks. i forhold til identitetsudvikling.
- Hvordan disse problemer i opvæksten kan have påvirket de juridisk faderløse i deres voksenliv, og hvilken betydning dette kan have for deres situation i dag.
- Hvordan det grønlandske samfund, derunder social- og sundhedsvæsnet, har behandlet og støttet de juridisk faderløse, der har haft problemer som følge af at være juridisk faderløs.
- Om juridisk faderløse gennem deres opvækst i Grønland har oplevet særlige problemer i forhold til andre børn, der er vokset op uden en far.
- Beskrivelse af hvilke grupper af juridisk faderløse der har eller kan have behov for bearbejdning af spørgsmål, der er knyttet til det at være juridisk faderløs, herunder hvor mange der kan være tale om, og hvor de bor (i Nuuk, i andre større byer i Grønland, i bygder i Grønland, i Danmark eller på Færøerne).

- Forslag til indsatser, der er egnede til at bidrage til at afhjælpe de problemer, som juridisk faderløse kan have samt oplysning om, hvor mange der i givet fald vil være målgruppen for de enkelte indsatser.
- Om de juridiske faderløses nærmeste familie har været berørt af de juridisk faderløses situation i et sådant omfang, at de har behov for en indsats.
- Forslag til iværksættelse af ovennævnte indsatser, herunder beskrivelse af, om det grønlandske samfund er i besiddelse af de fornødne kompetencer til at gennemføre indsatserne inden for en rimelig tid.
- Forslag til hvordan oplysninger om indsatserne kan formidles til de relevante personer.

3. Organisering af afdækningen

Afdækningen foretages af personer med en relevant faglig indsigt i psykologiske forhold og med viden om samfundsmæssige og sociale forhold i Grønland.

Afdækningen skal bygge på fagpersonernes generelle viden og erfaring suppleret med interviews med juridisk faderløse og eventuelt med andre fagpersoner, der har beskæftiget sig med juridisk faderløse. I afdækningen bør endvidere indgå resultaterne af de undersøgelser m.v., som Grønlands forsoningskommission har foretaget.

4. Iværksættelse af afdækningen

Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen forslår, hvem der kan forestå afdækningen, hvorefter Social- og Indenrigsministeriet - i samarbejde med Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen - indgår en kontakt med de pågældende.

Det tilstræbes, at arbejdet med afdækningen tilrettelægges sådan, at afdækningen kan foreligge senest 4 måneder efter kontraktindgåelsen.

Ved kontraktindgåelsen kan indholdet m.v. af afdækningen i samråd med de pågældende fagpersoner justeres i forhold til beskrivelsen ovenfor.

Om Jacob Lindholm

Jeg hedder Jacob Lindholm og er 43 år. Jeg har boet i Ilulissat og Napasoq som barn. Jeg har arbejdet i Grønland som læge i 8 år, senest som ledende overlæge for psykiatrien i Grønland. Nu arbejder jeg som selvstændig ledelseskonsulent i Nuuk med udvikling af organisationer, ledelsescoaching og supervision. Jeg er glad for at have fået muligheden for at indsamle og udbrede viden om, hvordan det er og har været at være Juridisk Faderløs i Grønland.

Jeg glæder mig til at tale med dig.

Juridisk Faderløse

Søges til interview

Om de psykiske og sociale problemer, det kan give at være juridisk faderløs

Afdækningen udarbejdes af Jacob Lindholm for Børne- og Socialministeriet i samarbejde med Departementet for Familier, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen.

Formålet med afdækningen er:

- 1) At beskrive evt. psykiske og sociale problemer ved at være juridisk faderløs – i barndommen og i voksenalderen.
- 2) At beskrive om de juridisk faderløse har behov for at bearbejde disse problemer og give forslag til, hvordan en sådan indsats kunne tilrettelægges.

Der forventes at indgå 10-20 interviewpersoner i undersøgelsen.

Alle oplysninger behandles fortroligt og videreformidles kun i anonymiseret form. Der vil ikke blive formidlet genkendelige oplysninger fra enkeltpersoner.

Afdækningen præsenterer generelle karakteristika og oplevelser fra hele gruppen.

Interviewet foregår på dansk, med tolk ved behov.

Interesserede kan få yderligere oplysninger ved at skrive til Jacob@lindholm.gl

Jacob Lindholm
Ledelseskonsulent
Speciallæge i Psykiatri
Par- og gruppeterapeut
Mindfulness træner

Jacob@Lindholm.gl
[+299 48 73 73](tel:+299487373)
www.lindholm.gl
Issortarfimmut 1B, 1.
sal, 3900 Nuuk

Samtykke-erklæring

Jeg er "juridisk faderløs", idet jeg er født uden for ægteskab i Grønland den: (dag - måned - år)_____

Jeg samtykker hermed til at deltage i et interview som led i afdækningen: "Den menneskelige påvirkning ved at være juridisk faderløs". Afdækningen udarbejdes af Jacob Lindholm for Børne- og Socialministeriet i samarbejde med departementet for Familier, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen. Formålet med afdækningen er at beskrive evt. problemer i opvæksten og voksenlivet (f.eks. I forhold til identitetsudvikling og relationer til andre) og give et forslag til en indsats til bearbejdning af spørgsmål, der er knyttet til at være juridisk faderløs.

Afdækningen og dens resultater må publiceres af Børne- og Socialministeriet og af Jacob Lindholm.

Jeg har læst kommissoriet for undersøgelsen.

Dato:_____ Navn:_____ Underskrift:_____

Alle oplysninger behandles fortroligt og videreformidles kun i anonymiseret form. Der vil ikke blive formidlet genkendelige oplysninger fra enkeltpersoner. Afdækningen præsenterer generelle karakteristika og oplevelser fra hele gruppen. Der forventes at indgå 10-20 interview-personer i undersøgelsen. Undersøgeren er speciallæge i psykiatri og har erfaring med og særlig pligt til at behandle personlige oplysninger fortroligt.

Dato:_____ Navn: Jacob Lindholm Underskrift:_____

Bilag 4

Skema for semistruktureret interview af fagpersoner

Navn:

Baggrund:

Dataindsamlingen var semistruktureret, således at der blev indsamlet oplysninger om de enkelte punkter i kommissoriet, som fagpersonen kunne udtale sig om.

Referatet af samtalen er sendt til kommentarer ved fagpersonen efterfølgende. I afdækningen vil der blive refereret – ikke ”citeret” – fra samtalen. Af hensyn til det læsbarheden vil der blive lavet sproglige reformuleringer uden at ændre budskabet fra samtalen.

Specifikt til Kommissorium:

”Det grønlandske samfunds holdning til juridisk faderløse gennem tiden”.

”Hvordan det grønlandske samfund, herunder social- og sundhedsvæsenet, har behandlet og støttet de juridisk faderløse, der har haft problemer som følge af at være juridisk faderløse”.

”De typer af problemer, som juridisk faderløse kan have oplevet gennem deres opvækst i Grønland, f.eks. i forhold til identitetsudvikling”.

”Om juridisk faderløse gennem deres opvækst i Grønland har oplevet særlige problemer i forhold til andre børn, der er vokset op uden far”.

"Hvordan disse problemer i opvæksten kan have påvirket det juridisk faderløse i deres voksenliv, og hvilken betydning dette kan have for deres situation i dag".

"Om de juridisk faderløses nærmeste familier har været berørt af de juridisk faderløses situation i et sådan omfang, at de har behov for indsats".

"Beskrivelser af hvilke grupper af juridisk faderløse der har eller kan have behov for bearbejdning af spørgsmålene, der er knyttet til det at være juridisk faderløs, herunder hvor mange der kan være tale om, og hvor de bor (i Nuuk, i andre større byer i Grønland, i bygder i Grønland, i Danmark eller på Færøerne)".

"Forslag til indsatser der er egnede til at bidrage til at afhjælpe de problemer, som juridisk faderløse kan have samt oplysning om, hvor mange der i givet fald vil være målgruppen for de enkelte indsatser".

"Forslag til iværksættelse af ovennævnte indsatser, herunder beskrivelse af, om det grønlandske samfund er i besiddelse af de fornødne kompetencer til at gennemføre indsatserne indenfor en rimelig tid".

"Forslag til, hvordan oplysninger om indsatserne kan formidles til de relevante personer".

Hvordan oplevet dette interview:

Andet

Bilag 5

Skema for semistruktureret interview med Juridisk faderløse

Dataindsamlingen var semistruktureret, således at der så vidt muligt blev indsamlet oplysninger om følgende:

Interview

Sted
Tidspunkt
Form
Tolkning

Stamdata:

Navn:
Tlf nr:
Mail-adresse:

Alder
Køn
Bosted
etnicitet (defineret ved moders fødested)
Sprog
Moders etnicitet
Faders etnicitet

Egen etnicitet / kulturel selvopfattelse:

Opvækst:

Opvokset hos:
Antal søskende – samme far?:

Kontakt med "far":
Anden faderfigur?:

Andre primære omsorgspersoner – fx bedsteforældre, naboer:

Psykosociale miljø i familie:

Identitetsudvikling i forhold til at være "faderløs"
Forholdet til familie
Tilknytning

Forholdet til venner

Evt konflikter:
Accept:

Specifikt til Kommissorium:

"Det grønlandske samfunds holdning til juridisk faderløse gennem tiden".

"Hvordan det grønlandske samfund, herunder social- og sundhedsvæsnet, har behandlet og støttet de juridisk faderløse, der har haft problemer som følge af at være juridisk faderløse".

"De typer af problemer, som juridisk faderløse kan have oplevet gennem deres opvækst i Grønland, f.eks. i forhold til identitetsudvikling".

"Om juridisk faderløse gennem deres opvækst i Grønland har oplevet særlige problemer i forhold til andre børn, der er vokset op uden far".

"Hvordan disse problemer i opvæksten kan have påvirket det juridisk faderløse i deres voksenliv, og hvilken betydning dette kan have for deres situation i dag".

"Om de juridisk faderløses nærmeste familier har været berørt af de juridisk faderløses situation i et sådan omfang, at de har behov for indsats".

"Beskrivelser af hvilke grupper af juridisk faderløse der har eller kan have behov for bearbejdning af spørgsmålene, der er knyttet til det at være juridisk faderløs, herunder hvor mange der kan være tale om, og hvor de bor (i Nuuk, i andre større byer i Grønland, i bygder i Grønland, i Danmark eller på Færøerne)".

"Forslag til indsatser der er egnede til at bidrage til at afhjælpe de problemer, som juridisk faderløse kan have samt oplysning om, hvor mange der i givet fald vil være målgruppen for de enkelte indsatser".

"Forslag til iværksættelse af ovennævnte indsatser, herunder beskrivelse af, om det grønlandske samfund er i besiddelse af de fornødne kompetencer til at gennemføre indsatserne indenfor en rimelig tid".

"Forslag til, hvordan oplysninger om indsatserne kan formidles til de relevante personer".

Hvordan oplevet dette interview:

Andet:

Enhed
Familier

Sagsbehandler
Lth/npwi

Sagsnr.
2015 - 6510

Doknr.
281800

Dato
05-12-2016

Notat om antallet af juridisk faderløse

1. Indledning

Ved lov nr. 483 af 21. maj 2014 om ændring af lov for Grønland om børns retsstilling og arvelov for Grønland (Fastslåelse af faderskab til børn født uden for ægteskab før ikrafttræden af lov for Grønland om børns retsstilling m.v.) fik juridisk faderløse mulighed for at få fastslået, hvem der er deres far.

Juridisk faderløse er personer, der er født uden for ægteskab i Grønland inden lov om børns retsstilling trådte i kraft den 1. juni 1963 (Vestgrønland) og den 1. juli 1974 (Nord- og Østgrønland). Ved fødslen var det ikke muligt juridisk at få fastslået faderskabet. Dette er først blevet muligt ved loven om de juridisk faderløse.

Ved Folketingets vedtagelse af loven opfordrede Grønlandsudvalget regeringen og Naalakkersuisut til at samarbejde om en afdækning af antallet af nulevende juridisk faderløse på baggrund af tilgængelige kilder som registre, statistiske oplysninger m.v.

En sådan afdækning er nu foretaget.

2. Det samlede antal juridisk faderløse

Nedenstående tabel indeholder en sammenstilling af de tilgængelige oplysninger om antallet af juridisk faderløse, defineret som børn, der er født uden for ægteskab i Grønland inden lov om børns retsstilling trådte i kraft den 1. juni 1963 (Vestgrønland) og den 1. juli 1974 (Nord- og Østgrønland).

Oplysningerne i tabellen bygger på forskellige kilder, der ikke har opgjort antallet af børn født uden for ægteskab i Grønland helt ens:

Danmarks Statistik:

- Alle børn født i Grønland uden for ægteskab
- Levende fødte børn

Den grønlandske befolknings fødselshyppighed 1948-1958:

- Børn, der er født af en mor, der er født i Grønland

Beretninger vedrørende Grønland 1968:

- Børn, der er født af en mor, der er født i Grønland
- Samtlige fødsler

Den grønlandske befolkningsfødselshyppighed 1948-1958:

- Levende fødte børn

Den historiske udredning om retsstillingen for børn født udenfor ægteskab i Grønland 1914-1974:

- Samtlige fødsler

Disse forskelle vurderes dog samlet set at være uvæsentlige.

På baggrund af oplysningerne i tabellen må det konkluderes, at det samlede antal juridiske faderløse i Grønland i perioden 1911-1974 har været omkring 8.000 personer.

Det bemærkes, at dette tal alene vedrører barnets status ved fødslen. Der er således ikke taget højde for situationer, hvor barnets far efter fødslen har giftet sig med barnets mor, hvorefter barnet betragtes som et barn født i ægteskab. Der er endvidere ikke taget højde for situationer, hvor et barn efterfølgende er blevet adopteret.

3. Antallet af juridisk faderløse i dag

Ses der bort fra børn født i Nord- og Østgrønland, er en juridisk faderløs i dag fyldt 53 år. Ifølge CPR registret¹ er der i henholdsvis Grønland og Danmark 11.337 og 4.469 personer, der er født før 1. juni 1963 og dermed fyldt 53 år, og som er født i Grønland.

Baseret på andelen af børn født uden for ægteskab i 1951-60 (28,9 %) bor der i henholdsvis Grønland og Danmark i størrelsesordenen 3.300 og 1.300 personer, der er født uden for ægteskab. Det må antages, at langt de fleste af disse er juridisk faderløse, jf. definitionen i punkt 2. Antallet skal nedjusteres, da andelen af børn født uden for ægteskab i de ældre årgange er mindre, men samtidig opjusteres med børn født i Nord- og Østgrønland frem til 1974.

¹ Udtræk pr. 1. december 2016.

Antal juridisk faderløse født i Grønland 1911-1974			
	Andelen af børn født uden for ægteskab i forhold til antallet af fødsler	Børn født uden for ægteskab	
Kilder			
	Historisk udredning om retsstillingen for børn født udenfor ægteskab i Grønland 1914-1974 (samtlige fødsler)	Danmarks Statistik (levende fødte)	
		Danmarks Statistik har ikke oplysninger om antallet af børn født uden for ægteskab før 1955. For perioden 1911-1954 anvendes derfor oplysningerne i tabellen Den grønlandske befolknings fødselshyppighed 1948-1958 og Beretninger vedrørende Grønland 1968, i alt 3.725.	
1911-1920	5,3 %	298	
1921-1930	6,1 %	364	
1931-1940¹	8,7 %	600	
1941-1950²	16,6 %	1401	
	Den grønlandske befolknings fødselshyppighed 1948-1958 (levnede fødte)		
1951	24,7 %	233	
1952	24,2 %	241	
1953	26,0 %	275	
1954	28,4 %	313	
1955	26,9 %	317	(samtlige fødsler) 316
1956	33,6 %	415	415
1957	26,8 %	349	352
1958	30,6 %	409	415
1959		453 ³	453
	Beretninger vedrørende Grønland 1968 (samtlige fødsler)		
1960	36,6 %	502	509
1961		514 ³	514
1962		537 ³	537
1963 (Indtil 1/6-1963)		235 ³	235 ⁴
Nord- og Øst Grønland			
1963 (fra 1/6-1963)		17 ³	17 ⁵
1964		49 ³	49
1965		34 ³	34
1966		44 ³	44
1967		51 ³	51
1968		37 ³	37
1969		58 ³	58
1970		38 ³	38
1971		37 ³	37
1972		39 ³	39
1973		40 ³	40 ⁶
1974		20 ³	20 ⁶
I alt		7.920	7.935

1) Den historisk udredning indeholder ikke oplysninger om antallet af fødsler i perioden 1931-1940. Fødselsantallet er estimeret ud fra det samlede fødselstal for perioden 1921-1930 (5.977 fødsler) og perioden 1941-1950 (8.445 fødsler). Det samlede fødselstal for perioden 1931-1940

er herefter estimeret til 7.000 fødsler. Udredningen indeholder ikke oplysninger om antallet af børn født uden for ægteskab, men disse børns andel af det samlede fødselstal er angivet til 8,7 % af samtlige fødsler. Procenttallet bygger dog kun på oplysninger for 1933-1935 og 1937-1940.

2) Ifølge Den grønlandske befolknings fødselshyppighed 1948-1958 blev der i årene 1948-1950 født henholdsvis 158 (18,3 %), 206 (21,9 %) og 235 (21,3 %) børn uden for ægteskab.

3) Den grønlandske befolknings fødselshyppighed 1948-1958 og Beretninger vedrørende Grønland 1968 indeholder ikke oplysninger om antallet af børn født uden for ægteskab i 1959 og 1961-1974. Tallene i tabellen for disse år stammer derfor fra Danmarks Statistik.

4) Antallet af børn født uden for ægteskab i 1963 var 565, hvoraf 235 skønnes født inden børnelovens ikrafttræden den 1. juni 1963.

5) Estimeret for perioden 1. juni til 31. december 1963 ud fra et samlet fødselstal på 29.

6) Danmarks Statistik har ikke oplysninger om antallet af børn født uden for ægteskab i 1973 og 1974. På grundlag af fødselstallet for de foregående år skønnes antallet af børn født uden for ægteskab at være 40 årligt, hvoraf 20 skønnes født i 1974 inden børnelovens ikrafttræden den 1. juli 1974.